

ünsiyet 21

İLMİ, KÜLTÜREL, FİKRİ AYLIK DERGİ

ISSN: 3023-7688

ARALIK 2025

“Kalpler ancak Allah’ı anmakla huzur bulur”
(Rad 28)

DOSYA

KAYGILARIMIZ

■ A. CEMAL ÇİFTÇİ ■ CELALEDDİN SİPAHİOĞLU ■ EKREM ÖZSELÇUK ■ HASAN EKİNCİ ■ HARUN AYDIN ■ İBRAHİM ŞAHİN
■ İRFAN SETENCİ ■ MEHMET AYMAN ■ MUSTAFA DOĞU ■ MUSTAFA İBAKORKMAZ ■ NEZİR ERGENÇ ■ RAHŞAN KAYMAZ
■ TURHAN ARSLAN ■ VEDAT ÖNAL

içindekiler

EDİTÖR.....	3
Gider MEHMET AYMAN.....	4
Kaygıyı Anlamak, Yönetmek Ve İman İle Dönüştürmek İRFAN SETENCİ	5
Modern Kaygılar, Kadim Çözümler: İslam'ın Ontolojik Rehberliği HASAN EKİNCİ.....	7
Ele Avuca Sığmıyor Kaygı İBRAHİM ŞAHİN	9
Allah Sonumuzu Hayretsin -II MEHMET AYMAN	12
Küşümlenmeli miyiz? CELALEDDİN SİPAHİOĞLU.....	14
Kaygıların Esiri Olmak MUSTAFA DOĞU	16
Bana Kaygını Söyle HARUN AYDIN.....	18
Hayatımızın Sürecini Kaygılar Belirler TURHAN ARSLAN	19
Hikmet Yaşamı NEZİR ERGENÇ.....	21
İnsanlığın Kaygılarının Toplamı: Gazze VEDAT ÖNAL.....	23
Kaygılarımız RAHŞAN KAYMAZ	25
Yaşamak debelenir içimde kıvrak ve küheylan EKREM ÖZSELÇUK	26
Endişeye Mahal Yok! MUSTAFA İBAKORKMAZ	27
Korku İle Ümit Arasında A. CEMAL ÇİFTÇİ.....	28

KAYGI

İnsanı hem vezir hem de rezil edebilecek, grafik eğrisinin bir ucu esfeli safilinde bir ucu âlâyı illiyyinde bir kavram.

İnsanın sahip olabileceği dünya motivasyonları açısından bakıldığında cahiliyye dönemlerinde insanın kendi başına sardığı ağrı çaputu niteliğinde bir kavram. Şifası doğru taraftan bakıldığında teslimiyette ve doğru bilgide.

Aslına bakılırsa kaygı sıfır noktasından eksi ve artı pozisyonları olan bir insani haslet. Nerede, nasıl, hangi dozda olması noktasında ayar tutturulursa, asla sorun olmayacak hatta kulluğa müspet manada katkı sağlayacak bir özelliktir.

Kulun kaygı noktasında kavrama olarak bilgi ikmalî tam olursa ne kadar tasalanması gerektiğine dair bilinç kulda oluşur. Kaygının normal dozunun ötesi teslimiyetle halledilebilecek boyuttur. Çünkü işin o tarafı hünkarın sınırına tecavüz eden tebaa misali kulun ilahi alana dair yanlış yaklaşımları şeklinde ortaya çıkacaktır.

İşin örneklenmesi adına yapılacak izahlar konunun daha iyi anlaşılmasını temin edecektir.

Dedik ki kulluğun sınanma noktaları olarak zikredilen konular, kulun kaygı alanına girmektedir.

İmtihanın gerçekleşmesi adına kula şirin gösterilen dünyalıklar, kulun edinme ve kaybetme duyguları arasında sahiplenme duygusunu ortaya çıkarır. Fıtraten var olan, hayat gibi; sahiplenilen değerlerin korunması duygusu da ayrıca insanın yaşam alanı içinde kaygı şerareleri oluşturur. Öyle ya dünyalık meta gibi nesnel objelerin sahiplenilmesi kolay olmadığına göre, onu korumak hissiyatı, sahiplenmedeki zorluğun uzantısı olarak ortaya çıkar ve kul kaybetmeme adına eldeki değerlere sınıksız sarılır. Bu korumacı davranış kulun kaybetme kaygısından kaynaklanmaktadır.

Kazanma ve kaybetme duygularına malzeme olacak konuların hepsini dünyevi nesneler olarak değerlendiremeyiz. İnsanın kazanma uğruna çokça çaba sarfettiği metafizik duygular da vardır. İnsanlar arasında oluşan sevgi boyutu, dünyevi anlamda elde edilebilen şan ve şöhet gibi konuları buna örnek olarak gösterebiliriz.

Kaygının ana malzemesi imtihan

olunan alanlardan olduğuna göre, konuya nasıl yaklaşmamız gerektiğine dair, ilahi eğitimin ayar düzeneğine dikkat etmek gerekir.

Konunun İnsana dair olan kısmında durmayı bilmek, ilahi alana geçtiği yerde ilahi iradeye teslim olmak konunun en kurtarıcı tarafıdır. Kul bunu nasıl anlayacak ve dengeleyecek, bu konuda eğitim şart.

İman öyle bir terazidir ki, kulun onu kemale taşıması, duygular olarak insanda bulunması gereken dozların da miyarını ortaya koyar.

İnsanda imtihanın kaybedilmesi anlamında ayarlarla oynamak suretiyle imtihanın kaybedilmesi için fitneleri körükleyen şeytan, kaygı alanında insanı olmayacak şekilde bir girdabın içine sürükleyebilir ki, insanı kaygı manyağı olmak suretiyle bütün hayatını olumsuz etkileyecek boyuta taşır.

Kaygı kontrol noktası, insanın her konuda olduğu gibi dengeyi saptırması gereken önemli noktadır. Çünkü bu konuda ayar bozulduğu zaman insan üzerine lazım olmayacak şekilde kaygı tufanı içinde bulur kendini. Bu alan sanırım şeytanın en çok sevdiği alanlardan birisidir. Neden diyeceksiniz? İnsanın kontrolünü yitirdiği her alanda olduğu gibi, kaybetme duygusunun ortaya çıkmasıyla oluşan panik ortamında diğer suçlara meylini ortaya artırarak, daha çok günaha bulanmasına vesile olur. Tıpkı içki içerek sarhoş olma sonucunda işlenen günahlarda kişinin kendi kontrolü dışına çıktığında daha başka suçları işlemek suretiyle günahlarını artırdığı gibi.

Kaygı kontrol noktası nasıl oluşur veya kul bu noktayı nasıl etkin tutarak felaketine sebep olacak işlerden uzak durabilir? Bu konuda birinci basamak iyi bir hakikat bilgisine sahibi olmak ve sonrasında bu bildiklerine iman ederek teslimiyette kusur göstermeme suretiyle gereken hassasiyet sağlanabilir.

Bilgi dediğimiz konular, temel akait konularıdır. Allah kimdir, gücü kudreti ve yetki alanı nelerdir? Soruları biraz amiyane soruyoruz ki halkın nezdinde konu daha net anlaşılsın. Kul haddi olmayan konulara burnunu sokmak suretiyle içinden çıkamayacağı bir yanlış girdabına sürüklenmesin.

Allah yaratan ve yarattıklarına ne yapmaları gerektiğini öğreten ve öğ-

rettiği çizgiler doğrultusunda yürüyene yardım edendir. Yaratma alanında ve kulun imtihanı olan alanlarda kul haddini bilmeli, Allaha teslimiyet göstermelidir. Bu konularda kendince belirleyici yaklaşımlar sergilemeye kalkarsa, yetki alanının dışında konulara el uzatmış olması dolayısıyla, bir şey yapamayacağı için çamura düşmüş aracın ileri geri hamlelerinin sonuç vermemesi gibi hamleler boşa çıkar, işi Allaha havale ederek kurtulmayı düşünmek gibi bir fazilet noktasına erişilemeyeceği içinde, debelendikçe daha çok çamura batılır.

Diyelim ki bir kişi iş konusunda kendi beklentileri doğrultusunda sonuçlara ulaşmak istiyor, fakat kendi şartları dahil olmak üzere, kendi dışındaki cereyan eden şartlara müdahalesi mümkün olmadığı halde, işi tamamen kendi arzuları doğrultusunda yönlendirmeye çalışıyor.

İşlerin evrilip çevrilmesi konusunda kulun, yetki sahibi Allah'ın düzenlemelerine müdahil olma duygusu asla başarılı olmayacaktır. Kaygılanmak da işi çözmeyecektir. Tam tersine kişinin ruhsal anlamda zaafa uğramak suretiyle diğer davranışlarına olumsuz etkileri olacaktır.

Yaşadığı olaylarda Allah'ın belirleyiciliği konusunda sağlıklı bilgiye sahip olmayanlar, kendi yetki alanlarının dışında talep ve beklentilere girmek gibi bir yanlış icra edecekleri için, kaygı konusunda kontrol mekanizmasını kaybetmiş olmanın etkisiyle farklı alanlarda yanlış davranışların ortaya çıkması kaçınılmaz olur.

Örneğin dünyalık beklentiler bu konu için zikredilebilecek basamaklardır. Kulun dünyalık bir konuda bir şeyi umması ve arzulu bir şekilde istemesinin Allah tarafından yaşanan imtihanın bir parçası olarak kendisine verilmemesi hayal kırıklığı meydana getirebilir. En iyimser tarafından kul bu konudaki beklentisinin karşılanmaması sonucu Allah'ın kendisini sevmediği kanaatine varabilir. Bu her hâlükârda yanlış bir bakış açıdır. Çünkü sevmenin vermekle ya da vermemekle direkt ilişkilendirilmesi yanlıştır.

Kulun elde edemediği dünyalık varlığın kendisi açısından hayırsız olması ihtimali ya da kendisini zarara uğratması Allah'ın bildiği alandır. Kulunun zarara uğramasını dilemediği için, is-

tenilenden mahrum bırakılması uygun görülüş olabilir. Bazan verilmeyen dünyalıklar, kullar adına verilmesi halinden daha hayırlı sonuçlara erişirir.

Kulların Allah'ın verip vermedikleriyle alakalı olarak kul tarafından geliştirilebilecek en stratejik yaklaşım teslimiyettir. Allah hakkımızda hayırlısını versin cümlesi bu konudaki teslimiyetin zirve noktasıdır. Çünkü ilahi hikmet, istenilen şeylerde ortaya çıkacak hayır ve şer kavramında kulun bilgi sahibi olamayacağını beyan ederek Allahtan hayırlısının istenmesini beyan sadedinde şu ölçüyü ortaya koyar.

Siz bir şeyi istediğinizde hayr sanarak talepte bulunabilirsiniz fakat o sizin için şer olabilir. Bir şeyin şer olduğunu düşünerek ondan uzak durabilirsiniz fakat o istemediğiniz şey sizin için hayr olabilir. Öyleyse talep edilen konularda temkinli olmak temel strateji olmalıdır.

Kulun kendi şartlarının talepler konusunda Allah tarafından değerlendirilmeye tabi tutularak, kulun şartlarının uygun görülmemesi durumunda, Allah tarafından beklentilerden mahrum bırakılması da kulun hayrına olan bir konudur. Dolayısıyla kişi genelde kendi şartları açısından aşırı iyimser olma yanlışına düşebilir ve talepkâr konuya kendisini layık görebilir. Talep edilen konuda yaşanacak tecrübelerin ne olacağını bilemeyeceği için aleyhine olabilecek durumlarda Allah'ın kulu beklentilerinden mahrum bırakması, kulu verilmeme hikmeti üzerinde düşündürmelidir.

Hasılı Mevla'nın kula verdikleri ya da vermedikleri konusunda kulun yaklaşımı hep iyimser olmalı. Karamsarlık kulu olmayacak kaygıların peşinden koşturmak suretiyle dalaletle sürüklemelidir. Dozunda kaygı kula şifa, fazlası zarardır.

MEHMET AYMAN

Gider

Çığırından çıktı her şey dünyada
Zalimler 'gemini aldı azıya'
Güçlüler kol kanat germezse eğer
Bu dünya mazluma dar olur gider

İlk olma kötü bir çığır açmada
Hayırlı eserler bırak ardında
Eğer kötülüğe çığır açarsan
Her gelen geçene yol olur gider

Vakti israf etme boşa harcama
Rabbini unutma gaflete dalma
Gaflet uykusundan uyanmak zordur
Günler akar geçer zây olur gider

Toprak bakım ister ihmale gelmez
Sen ona bakmazsan o sana vermez
Emek ver zahmet çek ürün yetiştir
Yoksa çoraklaşır çöl olur gider

Merhamet her zaman iyi bir haslet
Rabbimizin bir emridir merhamet
Zayıfa mazluma merhamet eyle
Yoksa gözyaşları sel olur gider

Meyl etme israfa hep tutumlu ol
İktisattan şaşma tutma başka yol
İktisada dikkat edersen eğer
Damlaya damlaya göl olur gider

Kul Mehmed'in sözlerinden ibret al
Tertemiz doğmuştun yine öyle kal
Ardından gelene iyi örnek ol
Yoksa neslin soyun el olur gider.

GENİŞ ÇERÇEVEDEN DAR ÇEMBERE İNSANİ KAYGILAR

Kaygıyı Anlamak, Yönetmek Ve İman İle Dönüştürmek

Kaygıdan kaçmak değil, onu tanımak, yönetmek, ahlâkî bir sorumluluk hâline dönüştürmek gerekir. Kaygıyı bastırmak, görmezden gelmek veya ertelemek çözüm değildir.

GİRİŞ**KAYGININ SESSİZ TİTREYİŞİ**

İnsanın iç âleminde bazen kelimesiz bir titreme belirir: Göğsün hafifçe sıkılması, kalbin beklenmedik bir şey olacakmış gibi hızlanması, zihnin bir ihtimali önden tartması... İşte bu hâl, kaygının kendisidir.

Kaygı, insanın fitratına yerleştirilmiş bir “uyanıklık cevheri”dir. Kur’an bu duyguyu isim olarak değil, insanın yaşadığı hâli resmederek anlatır: göğsün daralması (Hicr 97), içte gizli bir korku duymak (Tâhâ 67), ümmet için tasalanmak (Nahl 127), geleceğe dair hesap yapmak (Haşr 18).

Bu nedenle kaygıdan kaçmak değil, onu tanımak, yönetmek, ahlâkî bir sorumluluk hâline dönüştürmek gerekir. Kaygıyı bastırmak, görmezden gelmek veya ertelemek çözüm değildir; kaygıyı doğru okuyamayan, imtihanını kaçırır; doğru yönlendiren ise hayra erişir.

KAYGININ MAHİYETİ

Kaygı, korkudan farklı olarak aklın geleceğe yönelmiş ihtimalleri tartarken hissettiği iç titreyiştir.

– Evham aklın abarttığı zayıf ihtimallerdir.

– Vesvese hayalin ve şeytanî telkinin kuruntularıdır.

– Kaygı ise fitrî bir uyarıdır; tedbir ve hikmetle yönetildiğinde rahmete dönüşür.

Kur’an bu ayrımı doğrudan yapmaz; fakat tasvir ettiği sahneler, bu üç psikolojik hâli ayırt etmeyi mümkün kılar. Kaygı, insanı uyanık tutan bir nimettir; evham ve vesvese ise insanı tüketen bir yük.

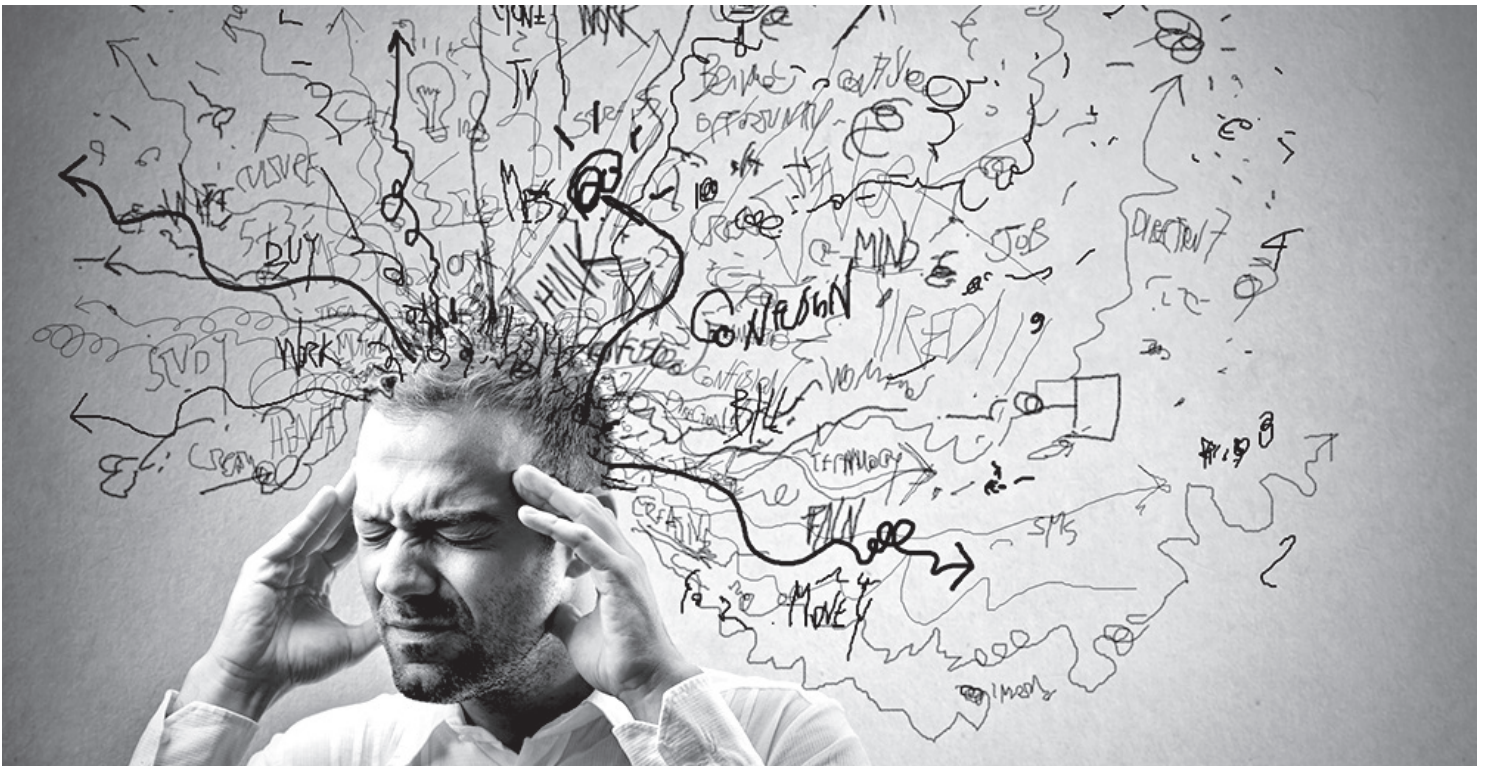
KUR’AN’DA KAYGININ**KAVRAMSAL KARŞILIĞI**

Kur’an kaygıyı üç eksen üzerinden anlatır:

a) **Bilişsel kaygı** (فوخ) – kötü ihtimalin doğurduğu endişe “Her nefis yarın için ne hazırladığına baksın.” (Haşr 18) “Şeytan sizi fakirlikle korkutur.” (Bakara 268)

b) **Duygusal kaygı** (مغ، قیض) – iç daralması, ruhî sıkıntı “Göğsünün daraldığını biliyoruz.” (Hicr 97) “Göğsüm daralıyor, dilim konuşamaz oluyor. Onun için, ne olur, Hârûn’u da peygamberlikle şereflendir. Hem benim onlara karşı işlediğim bir suçum da var. Bu yüzden beni öldürmelerinden korkuyorum.” (Şuarâ 13-14)

c) **Ahlakî-imanî kaygı** (إم) – sorumluluk baskısı

“Onlar için tasalanma.” (Nahl 127), “Yakub’un gözleri hüzünden ağardı.” (Yusuf 84)

Kur’an’da kaygı böylece kelime değil, psikolojik hâl olarak tezahür eder.

KAYGI ÇEMBERİ – YARATILIŞA

DAİR EN GENİŞ SORUMLULUK
İnsan önce yaratan Rabbine karşı sorumludur. “Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım.” (Bakara 30) Bu ayet, insanın tüm varlık âlemine karşı taşıdığı kaygının temelidir. Doğayı bozmak, emaneti zayıf etmek, varlığa zarar vermek... Kaygının ilk halkası, insanı yeryüzü ahlâkına çağırır.

İNSANLIK İÇİN KAYGILAR

Kur’an mazlumlara sessiz kalmamayı emreder. “Müminler bir beden gibidir.”[1] Bir zulme duyarsız kalan, kendini insanlıktan tecrit eder. Kaygı burada insanlık vicdanının sesidir.

ÜMMET İÇİN KAYGILAR

Peygamberlerin ümmetleri için yaşadığı derin hüznün, kaygının en yüce biçimidir: “Onlar için tasalanma.” (Nahl 127) Ümmetin dağılması, cehalet, fitne, dinin yanlış temsil edilmesi... Bu alan, müminin sorumluluk kaygısını diri tutan imtihan sahasıdır.

ÇEVREMİZ İÇİN KAYGILAR

Mahallenin, akrabalık bağlarının, toplum ahlâkının bozulması... “Komşusu açken tok yatan bizden değildir.”[2] Bu hadis, kaygının yerel sorumluluk boyutunu tanımlar: yakın çevreyi ihmal eden, geniş alanlarda duyarlılık iddia edemez.

AİLEMİZ İÇİN KAYGILAR

Yakub’un Yusuf için duyduğu derin kaygı, Kur’an’ın en insanî sahnelerinden biridir (Yusuf 84). Aileyi gözetmek, çalışan bir kalbin kaygısıdır; çünkü aile sarsıldığında toplum çözülür.

ŞAHSİ KAYGILAR

Günah korkusu, nefisle mücadele, iç disiplin, hayırdan geri kalma endişesi... Kur’an, kendisi için kaygılanmayı küçümsemez; ancak bu kaygının hayra yönlendirilmesini ister: “Rablerinden korkanların kalpleri ürperir.” (Mü’minûn 57)

DÜNYA – AHİRET DENGESİ

Dünya kaygısı kötü değildir; aşırılaşırsa dünya hırsına dönüşür. Ahiret kaygısı güzeldir; ihmal edilirse gaflete dönüşür. “Dünya ahiretin tarlasıdır.”[3] Kaygının dengesi burada kurulur: Dünya ahirete hizmet ettiği sürece bereket hâsıl olur.

KAYGIYI YÖNETMEK

ÜÇ MERHALE

a) Kaygıyı tanımak: hangi kaygı fitrî, hangisi vesvese?

b) Kaygıyı küçültmek: tedbir, plan,

ilim, istişare, sabır, dua, tevekkül

c) Kaygıyı sevaba dönüştürmek: Ümmet, aile, çevre, nefis için her kaygı bir amel kapısıdır.

KAYGIYI BİRİKTİRME HATASI – MODERN İNSANA TENKİT

Kaygıları bastırmak, ertelemek, üstünü örtmek... Bu çağın en yaygın yanlıgıdır. Kaygı üzerinde çözüme yönelik düşünülmedikçe istişare edilmedikçe çözülmez; ertelendikçe büyür. Kaygıyı yönetemeyen insan, kendi iç çöküşünü hazırlar. Kaygıyı yönetmek bir iman disiplini; aklın, kalbin ve iradenin birlikte çalışmasını gerektirir.

KAYGI, KULUN İMTİHANI VE NİMETİ

Kaygı, Allah’ın kula verdiği fitrî bir alarıdır. Sadece bir duygu değil, bir **imtihan habercisidir**. Kalpte bir kaygı doğmuşsa mutlaka o alanda bir **hayır fırsatı** vardır. Kaygı görmezden gelmek, imtihanı ıskalamak ve böylece hayırdan mahrum kalmaktır.

Kaygı insana adı belirsiz vazife fısıldar: “Biz bu uyarıyı “burada bir sorumluluğun var, bir hayır kazanabilirsin ve bir şerden sakınabilirsin” şeklinde adlandırırsak, bu anlayışla vazife kolaylaşır.

Bu uyarıyı yanlış yorumlayıp “kork, panikle, reddet ve kurtul, bu sesi duyma, başka düşünce ve eylemlere yönel kaygıyı unut, ötele...” Şeklinde anlırsak sorunlar yumağı oluşturur ve güç yetirebileceğimiz işleri içinden çıkılmaz ağır sorunlara dönüştürürüz.

İç veya dış uyarıcı/uyarı şekilleri farklı olan tüm sorumluluklarımızda bir hayır işleme ve bir şerden uzaklaşma veya uzaklaştırma olacağına göre

uyarıları kulak asmamak günaha sebep olur ve sevaptan mahrumiyet getirir. Yani uyarıcılara kulak asmamak insan için bir ‘mubah’ alan değildir.

Bu yüzden kaygıdan kaçmak, aslında sevaptan da kaçmaktır. Kaygıyı bastırmak, kalbin alarımını susturmak; vicdanı ölüme terk etmektir. Kaygıyı doğru okuyup adım atan ise hem dünyasında dirilir hem ahiretine hazırlanır. Kaygı, kulun zararına değil; kulun lehine verilmiş bir uyarıcıdır. Ciddiye alındığında hayra götürür; ihmal edildiğinde şerre yaklaştırır. Bu nedenle mümin kaygısını yönetir, kaygısından kaçarak değil; kaygısıyla yüzleşip Allah’a yaklaşıp olgunlaşır.

DUA

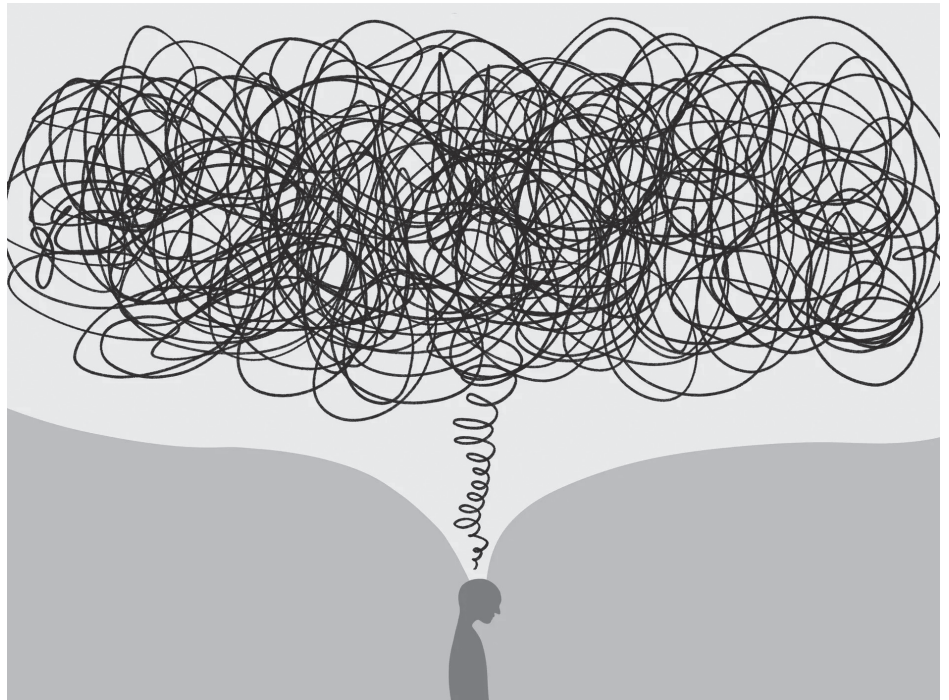
Allah’ım, kalplerimize fitratın nuruyla bakan bir basiret ver; kaygılarımızı hayra sevk eden bir nur kıl. Bizi kaygılarımızı bastıranlardan değil, kaygılarını iman, amel ve hikmetle yöneten kullarından eyle. Kaygı, korku ve ümit arasında dengeli yürüyen salih kullarından eyle.

Büyük kaygılar edinebilecek imanlı yürek kudretli bilek ver. Dünyamızı ahiretimize hizmet ettir, korkularımızı uyanışa, uyanıklığımızı salih amellere ve endişelerimizi müjdelere dönüştür. Âmin

[1] Buhari, Edeb, 27.

[2] Hakim, el-Müstedrek, 4/167

[3] Süyûtî, el-Câmiu’s-Sağîr, 4930

Modern Kaygılar, Kadim Çözümler: İslam'ın Ontolojik Rehberliği

İnsandan beklenen, fitratındaki bu sonsuz arzu ve arayışın yönünü geçici olandan -dünyevi olandan- doğru hedefe, yani Mutlak Kemal ve Güzellik kaynağı olan Allah'a çevirmesidir.

Geçmişte yaşanan hüznler, geleceğin belirsizlikleri ve şimdiki anın sıkıntı ve zorlukları, insanda bir kaygı, korku ve huzursuzluk hali yaratabilir. Psikolojik açıdan bakıldığında kaygı, içsel ve belirsiz bir tehlikeye karşı ortaya çıkan, bedensel ve zihinsel belirtilerle kendini gösteren bir duygudur. Bununla beraber, insanın varlık amacı ve hayatı anlamlandırmasındaki etkisi açısından kaygı, bireyin kimlik gelişimi, değer sistemi ve anlam arayışı ile doğrudan ilişkilidir. Kaygı, insanın varoluşsal tecrübesinin ayrılmaz bir parçasıdır. İslam, bu temel insani durumu hem bir imtihan vesilesi hem de manevi yükseliş için bir fırsat olarak ele alır ve bu kaygılarla başa çıkma yolları sunar.

Kaygı, İslam Düşüncesinde modern Batı felsefesindeki gibi doğrudan ontolojik bir kategori olarak değil, daha çok insanın eksikliği ve tekâmül ihtiyacı üzerinden yani, insanın fitratı ve tekâmül yolculuğu üzerinden ele alınır. Fitri olarak insan, Mutlak Hakikate ve Kemale (mükemmelliğe) ulaşma, sınırsız güce ve etkiye sahip olma, her şeyi bilme ve sonsuz güzelliğe ve estetiğe ulaşma arzusuyla yaratılmıştır. Bu fitri arzular, insanın sınırlı dünyadaki sınırlı imkânlarla karşılaştığında bir uyumsuzluk ortaya çıkarır. İnsan, sınırsız olanı isterken, kendisi sınırlıdır. İşte bu, insanın içindeki ontolojik anlamdaki kaygının ve tatminsizliğine ana kaynağıdır. Dünya, zaman ve zemin açısından bu sonsuz arzuları tatmin edecek kadar büyük değildir. Bu kaygı bir patoloji değil, insanın Mutlak Kemale (Allah'ın Rızasına) ulaşma yolundaki potansiyelinin kanıtıdır. *Bir mümin için kaygıdan huzura geçiş, iman ve salih amel yoluyla, sonsuz arzuların yönünü doğru hedefe (Tevhide) çevirerek tekâmül etmektir. Bu, Kur'an'da*

"Kalpler ancak Allah'ı anmakla huzur bulur" (Rad 28) ayetinde ifadesini bulur.

Kaygı, bu yolda bir nevi uyarıcı işlevi görür. Diğer bir deyişle kaygı, insanı sürekli bir arayışa, eyleme ve manevi yükselişe sevk eden itici bir güç olarak, tatminsizlik ve eksiklik hissini üstesinden gelmeye yönlendirir. Paradoks gibi gelebilir ama eğer insan dünya hayatında tam olarak tatmin olsaydı, yerinde sayar ve tekâmül edemezdi. Hz. Peygamber'den gelen bir hadiste şöyle buyurulmuştur: "Ademoğlunun altından bir vadisi olsa o, iki vadisi daha olmasını ister. Onun ağzını/ gözünü topraktan başkası doldurmaz ve Allah, tövbe edenlerin tövbesini kabul edendir."

İnsandan beklenen, fitratındaki bu sonsuz arzu ve arayışın yönünü geçici olandan -dünyevi olandan- doğru hedefe, yani Mutlak Kemal ve Güzellik kaynağı olan Allah'a çevirmesidir ki *iman*, insanın sınırlı olan dünyevi kaygılarını doğru yönlendirerek -mekremül ahlak ve salih amel- ontolojik kaygıları için O'na teslim olmasıdır. İman, kaygıyı dönüştüren bir güçtür, kişi Allah'a yöneldikçe kaygı yerini huzura bırakır. İslami metinlerde kaygının karşıtı olan huzur, *sekînet* kavramıyla ifade edilir. *Sekînet*, kalbin itminana ermesi, güven ve huzur bulmasıdır.

Bir mümin için ibadetin Allah rızası için yapılan bütün amelleri kapsadığını hatırlamamızda tutarsak, ibadetler insanın Allah'la kurduğu iletişimin ve kaygıları giderme çabasının pratik yollarıdır. İbadet, geçici dünya kaygılarını ikinci plana atarak, insanın esas hedefi olan manevi tekâmüle odaklanmasını sağlar. Sağlıklı bir içsel/ manevi yolculuk, kaygıyı tamamen ortadan kaldırmak yerine ona anlam verip yönlendir-

dirmeyi öğretir. İbadetleri sadece bir görev değil, fitri arayışı doyuran bir iletişim kanalı olarak da görmek gerekir.

İslam düşüncesi, Batı modernliğinin sadece maddi refahı artırarak insan kaygısını gidereceği iddiasını reddeder. Maddi ilerleme, insanın temel, metafizik huzursuzluğunu ortadan kaldırmaz, aksine, bu ilerleme insanın fitratındaki sonsuzluk arayışını yanlış yönlerle kanalize eder ve kaygıyı daha da artırarak evhama, takıntıya ve korkuya çevirir. Modernitenin ihdas ettiği değerler ve hedeflerle yetişen bireyin varoluşsal kaygıları çoğu zaman anlamsızlık ve yalnızlık hissiyle derinleşir. Bu kaygı, tatmin edici bir manevi çerçeve olmadığında psikolojik bunalmalara yol açabilir. Tabiri caizse, ahirete iman etmemiş kişi *gözü açık* gider. Unutmayalım ki ontolojik kaygılar yok olmaz, sadece yönlendirilirler.

Kuran perspektifinde insan irade ile donatılmıştır, bu özgürlük/ ihtiyar aynı zamanda sorumluluk bilincini beraberinde getirir. Seçme imkânı, sonuçların farkında olma gereği doğurur, sorumluluğun üstesinden gelememe kaygısı bu farkındalığın duygusal tezahürüdür.

Doğru yönlendirilmiş kaygı, bireyi ahlaki tehlikelere, zayıf kararlara veya toplumsal adaletsizliklere karşı hassaslaştırır, vicdanın sesi olarak hareket eder. Kaygı, samimi bir tövbe, düzeltme ve sorumluluk alma sürecini tetikler, imanla harmanlandığında kaygı, felaketten ziyade eyleme geçmeye dönüştür. Aşırı kaygı felç eder; ölçülü kaygı özen, dikkat ve hesaba çağırır. İslam geleneğinde sorumluluk erdemli eylemi mümkün kılar; kaygı bu dengeyi hatırlatır.

İslam'a göre kaygı, genellikle iki ana alanda yoğunlaşır: Dünyevi

Kaygılar yani iş, rızık, sağlık, başarı gibi hayatın geçici menfaatleri için duyulan korku ve stres. İslam, bu tür kaygıların “abartılmasının” *sünnet ahlakına* uygun olmadığını vurgular. Hz. Peygamber’den intikal eden tavsiyeler, dünyanın geçici olduğunu bilmeyi ve ona gereğinden fazla değer vermemeyi öğütler.

Dini (Ahiret) Kaygıları yani Allah’a itaatsizlik etme, günah işleme endişesi, ahiretteki akıbetten duyulan korku (Havf). Bu kaygı türü, mümin için olumlu bir işleve sahiptir. İnsanı takva, adalet ve salih amellere sevk eder. Bu kaygıyı dengeleyen ise Recâ (Allah’ın rahmetinden ümit kesmeme) duygusudur. Mümin, korku ile ümit (havf ve recâ) arasında dengeli bir duruş sergiler.

Modern insan açısından kaygı, “kibir ve unutmama” halinin bir sonucu olarak da ortaya çıkar. Batı modernliğinin vahiyden ve dinden soyutlanmış aklı “kibir” üretmiştir. Müstağnilik iddiasındaki bu kibirli özne, yani insan, yaratma ve rızık verme gücünün kendisine ait olmadığını, varlığının başlangıcının kendisinden olmadığını *unutur*. Dünyaya karşı bir tahakküm ve hakimiyet kurma arayışına girer. Bu, insanın dünyayı emanet değil, kendi mülkü gibi görme eğilimine yol açar. “Bu *kibir ve unutkanlık*, insanı dünyevi menfaatlere bağımlı kılar ve kontrol edemediği şeyler karşısında derin bir huzursuzluk ve kaygı yaşamasına neden olur. İslam noktaı nazarında bu kaygının çözümü, *tevazu* (alçakgönüllülük) ve *hayâ* (utanma, sakınma) kavramlarındadır. *Hayâ*, insana dünyanın üstünde değil, bu dünyanın içinde yaşama bilincini verir ve tahakküm arayışına karşı *haddini bilme* bilincini kazandırır.” İslam, kaygının temelinde

yatan dünyayı mülk edinme arzusunun karşısına, hayatı bir emanet olarak görme anlayışını koyar. Emanete sadakatle yaşamak, insanın kendisini “sahip” değil *emanetçi/ halife* olarak görmesini sağlar; bu da gelecek ve rızık kaygılarını hafifletir.

Kaygı konusundaki en temel ayırım, insanların iddia ettiği dünya görüşlerinin kökeninde yatar. İslam Düşüncesi, *varlığın kutsal bir düzeni ve amaçlı bir yaratılışı* olduğunu kabul eder. Kapitalist modernite, fitri olan *Allah’a Yöneliş* alıp, onu “sınırsız tüketim arzusunun” dönüştürür. Birey, bu sınırlı ve geçici hedeflere ulaştıkça daha da tatminsizleşir, çünkü ruhu sonsuz olanı arzulamaktadır. Birey, sürekli bir “eksiklik” duygusuyla yaşar, ruhunun tekâmül yolculuğunu durdurur ve bu durum derin bir kaygı üretir. Diğer yandan Batı Düşüncesinde, kaygı, özellikle rasyonalite (soyut akıl) ve bilimciliğin *Aşkın* olanı reddetmesiyle oluşan *anlam yitiminden* doğar. Anlam yitiminin en olası sonucu “nihilizmdir”. Dünyevileşmeyle gelen hız, rekabet ve performans odaklı modern hayat, bireyi sürekli daha fazla üretmeye ve başarılı olmaya zorlar. Bu durum, yaygın bir tükenmişlik sendromu ve başarısız olma kaygısını beraberinde getirir.

“İnsanların üzerine öyle bir zaman gelecek ki, dininin gereklerini yerine getirme konusunda sabırlı davranıp Müslümanca yaşayan kimse, avucunda ateş/ kor tutan kimse gibi olacaktır” hadisi, *Ahir Zaman*’da yaşayan Müslümanın işinin ne kadar zor olacağını vurgular. Modern Batı medeniyetinin getirdiği dünyevileşme ve rasyonalizm, ne yazık ki Müslümanların hayatını her alanda kuşatmıştır. Müslüman fert

bir yandan İslam’ın ezeli hakikatleriyle ilişki kurmaya çalışırken, diğer yandan küreselleşen dünyanın sunduğu rasyonalist, tüketimci ve seküler baskılarla mücadele etmektedir ve bu durum kimlik ve anlam bunalımı yaratır.

Kaygı sadece bireysel bir vicdan meselesi değildir, aynı zamanda huzurun toplumsal düzeyde de sağlanması gerekir. Bir toplumda adaletsizlik, ayrımcılık ve zulüm varsa, o toplumdaki bireylerin kaygısı asla tamamen ortadan kalkmaz. Küresel adaletsizlikler, siyasi baskılar ve ümmetin içinde bulunduğu zafiyet, kolektif bir huzursuzluk yaratır. Toplumsal zulüm ve eşitsizlik, insanların rızık, güvenlik ve gelecek endişelerini katlayarak artırır. Toplumsal düzlemde kaygı, zulme karşı duyulan vicdani rahatsızlık olarak ortaya çıkar. İslami bir toplumun temel görevinin, bireylerin manevi tekâmül yolculuğuna odaklanabilmeleri için öncelikle maddi ve sosyal güvenliklerini sağlamak olmalıdır. Adalet, korkuyu ve endişeyi azaltan, güveni artıran temel bir toplumsal koşuldur. Bu bağlamda, “bireysel kaygı çözümünü *tekâmülde*, toplumsal kaygı çözümünü *adalette* bulur ve bunlar iç içe geçmiştir.”

Bireyin huzuru toplumdaki adaletin varlığına sıkı sıkıya bağlıdır. İsrail’in pervasız zulmü Müslümanların adalet ve güvenlik kaygılarını zirveye çıkarmıştır. Gazze’de yaşananlar, sadece Müslümanların değil bütün dünya halklarının zulme karşı korumasız olduğu haklı kaygısını oluşturmuştur.

Toplumsal adaletin tamamen ortadan kalktığı bir ortamın mevcudiyeti, uluslararası sistemin adaletine olan güveni de temelden sarsmıştır. Zulüm karşısında Müslüman ülkelerin ve yöneticilerin yeterli, etkili ve koordineli bir tepki verememesi, tüm Müslümanlarda kolektif bir *acizlik ve utanç* duygusu yaratmıştır. Bu durum, Müslümanların *ümme* bilincinin etkinliğini ve gücünü sorgulamasına yol açmıştır. Gazze’deki vahşet üzerinden Batı’nın ve “müstağrip” Müslüman aydınların ahlaki duruşları analiz edildiğinde, sonucun vahameti ortadadır.

Dolayısıyla bu, sadece Filistinlilerin değil, tüm insanlığın varoluşsal güvenlik kaygısıdır. *Bütün Dünya Bir Gazze’dir* ifadesi, İsrail’in zulmünün sadece coğrafi bir bölgeyle sınırlı olmadığını, “mutlak kötülüğün” tüm dünyayı kuşattığını açıkça ortaya koymaktadır. Bu küresel zulüm, Müslümanların ideali olan “bütün dünya üzerinde adaletin ve sekinetin sağlanması” imkânına dair derin bir kaygıyı meydana getirir de, bu kaygı iyi yönetilirse derin bir *uyanışın* da habercisidir.

YAREN MEKTUPLARI

Ele Avuca Sığmıyor Kaygı

Kaygılarımızın peşine düşerek çözümler ararken kendimizi kaybetmek gibi bir sorun yaşayabilir miyiz? Gibi nice sorular da adeta bir kaygı yansıması olarak işgal ve hatta istila etmektedir beynimizi.

“Zaman ıssız bir çöl, mekân kör kuyu/ Gözlerime haram ettim uykuyu” serzenişiyle her biri birer girift bilmeceyi andıran sonu gelmez kaygılarını sırtlayarak, gecenin kara gözlerinin aydınlığında tefekkür ve tahammül seferine çıkan yüreğimin bir gölge gibi peşindeyim yine sevgili yarenim.

Anlaşılan az gidip, uz gidip, dere tepe düz giderek, sonunda yine azmin ve şafağın ufkunda soluklanacağız bu gidişle.

Ve inşallah, bulabilmek için aramak, farkındalık için de anlayabilmenin idraki ile döneceğiz bu seferden.

Bilvesile yine, tekrar ve bir daha gönül dolusu selam olsun selamların en güzeli ile ansızın yâdına düşen yârenime.

Yeniden mümbit bir yarenlik sofrasında birlikte olabilme imkânını lütfettiği için sayısız minnetler ve şükranlar olsun gönüllerimize dostluk ve kardeşlik, (Bak.Tavbe:71- Hucurat:10) Özlem ve muhabbet lezzetini hissettiren yüce Sultan'a.

Nasılsın sevgili dostum görüşemeyeli? İnsanlık ve İslam âlemini çepeçevre kuşatan doyumsuzluk, egoistçe bir yaşam, nefislerin dayattığı yarış buhranı içerisinde ruh ve gönül dünyan, fiziki ve sosyal hayatın huzur ve ahenk içindedir umarım. Umarım seni kuşatıp dipsiz ve çözümsüz kaygılar kasırgasıyla çaresizlik batağına savurmuyordur hayat?

“Akıl ve mantık sahibi bir insan, idrak ve sorumluluk sahibi bir Müslüman olarak kaygısız olmak mümkün müdür ve eğer mümkün ise kaygısızlığın kaygı duymalı değil midir insan?” dediğini duyur gibi oluyorum sevgili yarenim.

Biliyor musun; Kesinlikle çok haklısın. Kaygısızlık kaygı duyulacak bir hal

ve hastalık olsa gerek her Müslüman için.

Bu bağlamda üstat Necip Fazıl Kısakürek merhumun *“İnsan birkaç damla kan, deniz birkaç damla su/Bir hayata çattık ki, hayata kurmuş pusu”* dizelerini yazdıran, şair yüreğini kuşatan engin hayret ve kaygı denizi düştü aklıma ve bir de

“Ete kemiğe büründüm, Yunus diye göründüm” diyen Yunus Emre'nin bu tasvirinde tablolaşan gizem ve idrak yüklü insan tasviri. İnsan olmanın ilahi bir ruh ile anlam ve değer kazandığı sorumluluk kıvransı.

Biliyor musun sevgili yarenim; Hayata dair birçok şeyi fark etmeden yaşayıp tüketiyoruz, kendimizle birlikte; Günü, geceyi, sabahı, zamanı, ömrü, kulluğumuzu, dostluk ve düşmanlıklarımızı (Bak.Ali İmran:118)sevinç ve kaygılarımızı gereken ilgi ve değeri hissedemediğimiz yaşıyor ve ziyan ediyoruz sanki çoğu zaman.

Çünkü ister mutluluk olsun ister kaygı, farkındalık ile değer ve anlam kazanır ve anlam katar insanın hayatına.

Her şey tabi ki doğal akışı içerisinde akıp gidiyor ama biz de akıp gidiyoruz insan ve Müslüman olmanın Kadr-ü kıymetinden (Bak. Ali İmran:102)bigâne, ilgisiz ve kaygısız olarak gayri ihtiyari, tesadüfen, öylesine.

Nedir kaygı denilen ve ele avuca sığmayan içsel enerji? Kaygılı olmak fitri ve insani bir hassasiyet durumu mudur?

Kaygı psikolojik bir sarsıntı eşiği midir aşamadığımız? Ya da insana ve hayata değer katan bir duyarlılık hissi mi?

Bedenin veya zihnin gerçek an-

lamda veya hayali olarak tehlike belki de tehdit algısının oluştuğu hal midir kaygı?

Neden ve nelerden kaygı duyulur ve kaygılı olmak mutsuzluk mu verir hep, kaygılarını da sevebilir mi insan?

Kaygılarımız duygusal olarak olduğu gibi fiziksel olarak da gelişerek bir takım karmaşık sonuçlar doğurabilir mi?

Kaygılı olmak bir hastalık mıdır veya ruhi ve iradi olarak bir olgunluk göstergesi gibi bir değer olma ihtimali mi?

Kaygılarımızın peşine düşerek çözümler ararken kendimizi kaybetmek gibi bir sorun yaşayabilir miyiz? Gibi nice sorular da adeta bir kaygı yansıması olarak işgal ve hatta istila etmektedir beynimizi.

Aslında Sevinç, öfke, korku, üzüntü ve benzeri hissedişler insanın fitratında var olan doğal melekelerdir.

İnsan yapısında mevcut, çevresel ve psikolojik olaylara gösterilen duygusal tepki, dar anlamda ise, kaynağı ve başlangıcı bazen bilinen/bilinçli, kimi zaman da kaynağı belirsiz olarak bilinçsiz ve derin bir şekilde hissedilerek oluş ya da olmayışından dolayı endişe duyulan düşünce ile birlikte ortaya çıkan tasa halî olsa gerek kaygı.

Bundandır ki; Kaygı duyulan düşünce ve olaylara göre kimi zaman insanın endişe ve korku eşiği çok düşerek açmazlara sürüklerken kimi zaman da gayret, özveri ve fedakârlık enerjisi yüklenmesine sebep olabilmektedir.

Kaygı çoğunlukla varlığı ve yaklaşmakta olduğu hissedilen fiziki ya da metafizik olarak tehdit gibi algılanan kimi inanç, ihtimal,(Bak.Bakara:281) hatta hayallerimizde yer alan bazı ta-

savvurlara karşı ruhi anlamda huzursuzluk içeren duyguların ani ve yoğun hata süreklilik arz eden bir şekilde yaşandığı bir hal olarak yer almaktadır hayatlarımızda.

Karşılaştığımız kimi fiziki ve metafizik zorluklar ve muhtemel olumsuzluklar karşısında düşünmek, akletmek, çareler aramak insani ve olması gereken bir durum iken önümüze çıkan tıkanmalara saplanıp kalmak da ruh iklimimizi bulandıracak kaygılar üretir. Bu durum sadece manevi/ruhi alanda bozulmalara neden olmakla kalmaz fiziki bağlamda da olumsuz birçok tepkimenin de tetikleyicisi olarak hayat kalitemizi bozacak sonuçlar doğurabilmektedir.

Fitri ve insâni veya fütursuz nefsanî odaklardan hangisi daha baskın ise hayatımızda onlardan neşet eden ve kimi zaman yönetemediğimiz kaygılarımızın esareti altında çürütüyoruz kendimizi sevgili dostum.

Kaygılarımızı yöneterek verimli ve sürdürülebilir hale getirebilmek veya çözümler elde etmek de mümkündür.

Ancak yönetilmesinde yeterince başarılı olamamamız halinde kaygı bozukluğu denilen eşikte bulabiliriz kendimizi.

Kaygılı olma hali ahiret inanç ve bilinci olan insanlarla bu inançlara sahip olmayanlar arasında derin farklılıklar arz eder. Tevhidi bir bilinç ile Allah, Peygamber, Kitap, Melek, Mizan, Cennet, Cehennem ve benzeri inançlara sahip olan Müslüman insanların kaygıları ile (Bak.Rad:21) bu inançları red-

deden aynı zamanda kin besleyen ve kavgalı olan; Kâfir, Ateist, Münafık, Müşrik, Deist, Laik, Kemalist, Modernist, Materyalist (Bak. A'raf:45) ve benzeri beşeri İzem'lere inanan ve teslim olan kimselerin kaygıları gerek nitelik gerekse nicelik bakımından birbiri ile asla bağdaşmazlar.

Beşeri izm'lerin inanç ve değerlerini hayat felsefesi edinmiş kimselerin kaygıları hep dünyevi, maddi, beşeri ve nefsanî (Bak. Bakara:212) olurken, Tevhid inancı olan İslam'ın inananlarına önerdiği kaygılar da fitri/insani olmakla birlikte, temelde her şeyin yaratıp, yaşatanı yegâne irade ve kudret sahibi olan Allah(cc)'ın rızasını kazanmaya yöneliktir (Bak. Bakara:207). Bu bağlamda; İslam'ın inanç ve öğretisi sosyal gerçekliği ve sistemsel dayatması ne olursa olsun beşeri hiç bir izm'in inanç, ilke ve öğretisi ile özü itibariyle birliktelik ve kaynaşma kabul etmez. (Bak.Tevbe:23-Bakara:256) ve bunu "Deki... Sizin dininiz size, benim dinim banadır." (Bak.Kafirûn:1-6) tavrı ile deklare eder. Böylesi tevhidi bir duruş içerisinde olacak Müslümana da hiçbir kınayıcının kınamasından çekinmemesi gerektiğini öğütler.(Bak.Maide:54)

Gerçekten Müslüman olan insanlar son peygamber (Bak.Ahzab:40)Hz. Muhammed(sav)e vahiy yoluyla bildirilen İlahi beyana (Bak.Bakara:23) amasız, acaba siz, fakatsız inanır ve teslim olurlar sevgili yarenim.

Bu ilahi beyan Allah(cc)'a gereğince iman eden ve O'na itaatsizlikten kaçınan Müslümanlar için tartışmasız bir yaşam kılavuzudur (Bak.Bakara:2)

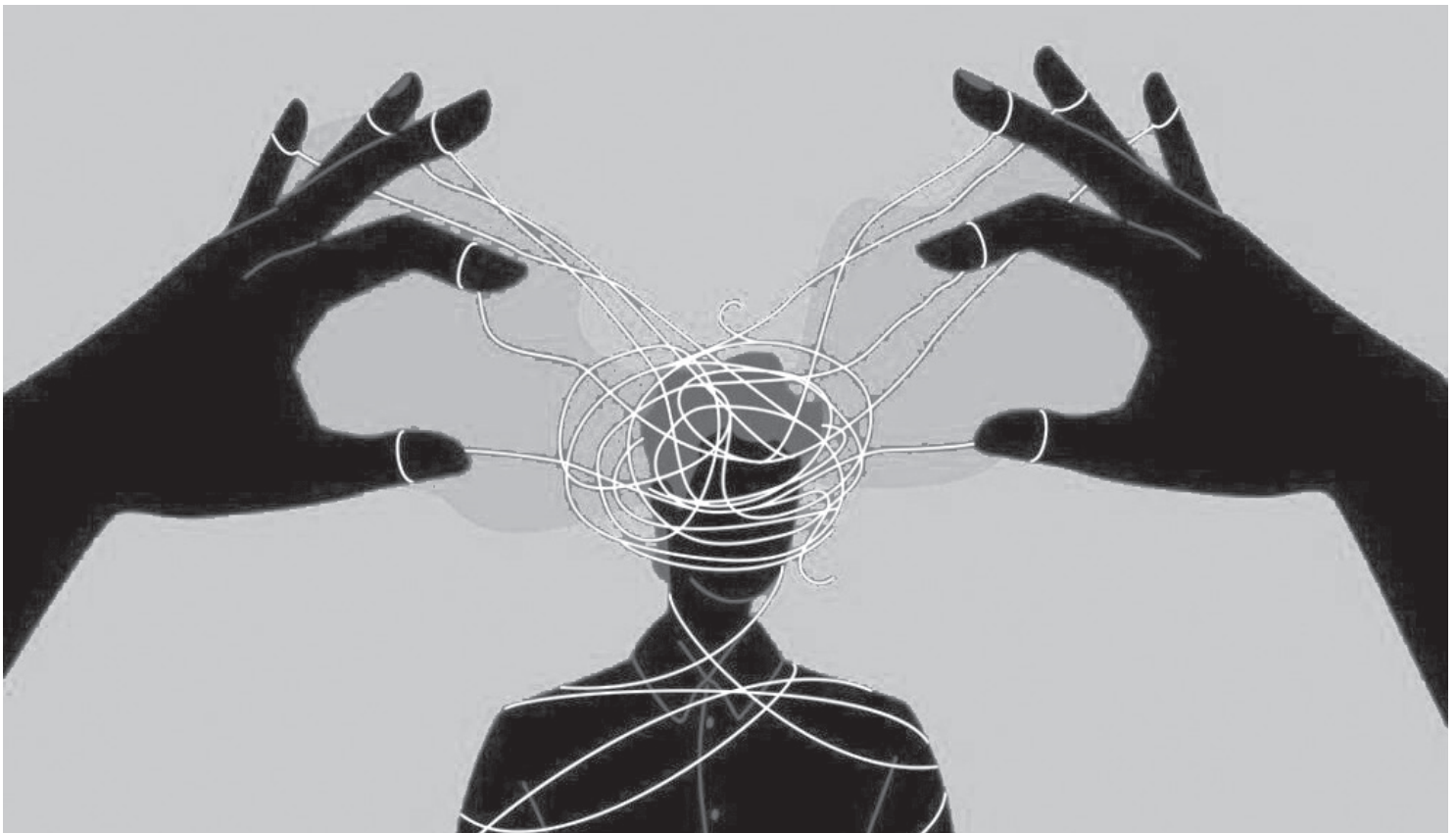
Bu kılavuz yüce bir ahlak sahibi (Bak. Kalem:4) tarafından en güzel örneklikle ve öğretici kimliğiyle (Bak.İbrahim:38-41) inananlara bizzat yaşanılarak âdeta bir âb-ı hayat olarak içirilmiştir.

Bu kılavuz kitaptaki hukuk, hudut ve sınırlara yani Şeriat-i İslamiye'nin kurallarına (Bak.Maide:48) iman ve teslimiyet bi zatihi imanın özüdür. Ona inanmamak ve istememek her ne kadar insanın iradesine bırakılmış bir özgürlük ise de (Bak.Kehf:29-Bakara:256) bu özgürlüğü ihtilaf, inkar ve isyan olarak kullanmak cehli ya da inadi anlamda küfürdür ve Allah korusun bizler de söz ve davranışlarımızla böyle bir akıbete düşmekten kaygı duymalıyız.

Sevgili dostum, Kur'an insanlara ahiret inancından bahseder.(Bak. Bakara:4) Oradaki imkân ve şartların dünya hayatında İslam'ın hudutlarına gösterilen iman ve itaat ile zerre miktarı hayır ve şerrin (Bak.Zilzal:7-8)mizanda tartılmasına göre şekilleneceğini vurgular. (Bak.A'raf:8) Mü'minlerin yaşam kaygıları da bu inançları ile şekillenir.

Vakıa, hayatta tek başımıza değiliz; Fitri, insani ve doğal ihtiyaçlarımız arasında yer alan hem bireysel hem de maddi ve manevi anlamda meşru her türlü ihtiyaçlarından mesul olduğumuz (Bak. Hadis-i Şerif) insanlar vardır. Bunlar da hayatımıza anlam ve değer katan eş, çocuklar, anne, baba ve benzeri sosyal birliktelikler bağlamında yakınlarımızdır.

Doğal olarak bu emanetlerimiz ile ilgili üstlenmiş olduğumuz sahiplenme, koruma, beslenme, giyim, barı-

nak, gezmek, iş vs. gibi meşgaleler de büyük kaygılarımızdandır sevgili dostum. Dikkat etmemiz gereken şey; Bu kaygılar arasında kendimizi, kendi öz benliğimiz, ruhumuz, yüreğimiz, yaratılış gayemiz ve benzeri alanlarda duymamız gereken nice kaygıları ıskalıyor, farkına bile varamadan kayboluyor, kaybediyor olabilmek ihtimalimizi hiç unutmamaktır.

“Kişi kendini bilmek gibi irfan olmaz” demiş ya ecdattan Tâlib-i Bursevi, işte bu anlamda düşündüğümüzde müspet, menfi her şeyin cevabı kendimizi bilmek ya da unutmakta saklı gibi geliyor insana.

Bundandır ki sevgili yarenim öncelikle kendisini unutmaktan ya da kaybetmekten kaygıya düşmelidir insan.

Dünya ve içindekilerin Allah(cc) rızası karşısında sadece “Az bir paha, oyun ve eğlence. (Bak.Bakara:41-Hadid:20) olduğu gerçeğini unutarak kaygılarımızı sağlıklı ve hikmetli bir şekilde yönetemez isek çok değersiz ya da az değerli olanı kaybetmek kaygısıyla maddi ve manevi nice ilke ve değerlerimizden vaz geçmiş olarak bulabiliriz kendimizi.

Bu durum ebedi hüsrân anlamında çok büyük bir tehlikedir sevgili dostum. Ancak kim olduğunu, nereden gelip nereye gidiyor olduğunu hatırlardan çıkarmayan insan bilginin ve hikmetin ışığında kendisini /nefsini bilip, Rabbini de bilerek kurtulabilir bu hüsrândan. (Bak.İnfitar:6-8) Rabbini unutan ise kendini, kendi ebedi istikbalini unutmış olur maalesef.

Biliyor musun sevgili dostum; Sebep sonuç ilişkisine ayarlı bir hayatın emanetçileri olarak da çok kaygılı olmalıyız.

İnsanın mutsuz oluşuna sebep olarak; Kimi zaman etrafındaki insanların kendisine karşı düşünce ve duygularının olumsuz şekilde değiştiğine dair bir kaygıya düştüğü gibi, Rabbi ile ilgili deruni duygular hissedemiyor olması halinde de, Rabbinin kendisini muhabbetle anma nimetinden mahrum ediyor olmasından (Bak.Bakara:152) kaygı duymalıdır.

Bir düşünelim sevgili yarenim; Kaygı duyuyor muyuz acaba Rabbimizin “...Ey İman edenler, İman ediniz...” (Bak. Nisa:136) uyarısına muhatap olabileceğimizden? Allah(cc) ve Rasulullah(sav) ile ilgili muhabbet ve itaat duygularımız bakımından (Bak.Ali İmran:31)gaflet ve hatta dalalet içerisinde olma ihtimalimizden kaygılı mıyız?

Kaygı duyuyor muyuz; Kendimizi değiştirmedikçe yegâne yüce kudret olan Allah (cc)’ın da bize olan nimetlerini ya da içinde bulunduğumuz gaflet ve zillet halimizi değiştirmeyeceğinden? (Bak.Rad:11)

Kaygı duyuyor muyuz; Nefsimiz, heva ve hevesimizin fısıldadıklarına kapılmamız halinde ayağımızın Sırat-ı Müstakimden kayabileceği (Bak. Furkan:43) üstlendiğimiz emaneti (Bak. Ahzab:72) gereğince taşıyamamak, yapmadıklarımızı söylemek(Bak.Saff:2-3) ve söylediklerimizi, verdiğimiz sözünü yapmıyor olmaktan? (Bak.Bakara:40)

Nefsimiz, neslimiz ve topluma karşı olan sorumluluklarımızı gereğince yerine getiremediğimiz kaygısı var mı içimizde?

Neme lazım’cı değil bilakis kaygılı bir Müslüman olmalı değil miyiz sevgili yarenim? Çünkü yükün ağır, sınavların çetrefilli olduğu bir zamanın şahitleri, yükü ağır ve yolu uzun olan birer faniyiz yeryüzünde.

Kiminle ne için beraber olduğumuzun, kime ne için sevgi ya da düşmanlık besliyor oluşumuzun (Hadis-i Şerif) ve bunların kaçınılmaz sonuçlarının bizi nereye taşıyor olduğunun (Bak.Nisa:144-Tevbe:23) kaygısını duymalı değil miyiz?

Sevgili yârenim, zalimin ve haksızın güçlü ve etken oluşundan olumsuz etkilenebileceğimiz kaygımız, mazlunun ya da haklının yanında yer alarak onun hakkını savunma görevimizi (Bak. Hud:113-Hadis-i şerif) hakikatin şahidi olma yükümlülüğümüzü (Bak.Bakara:143) göz ardı mı ettiriyor yoksa bize?

Her hangi bir konuda konuşurken ya da yazarken çoğunlukla fasıkların ve zalimlerin elinde olan teknolojik güç sebebiyle kışkırtan sinsi odaklarca bilgi kirliliğine maruz kalmış olabileceğimizden(Bak.Hucurat:6) kaygı duyuyor muyuz? Ya bu yolla edindiğimiz dini, milli, tarihi, sosyal vb. bilgi birikimlerimizin bizi kimi şahıs ya da toplumlara karşı kinlenmeye ve adaletsizliğe sevk edebileceği(Bak.Maide:8) ihtimali kaygı sebebimiz olabiliyor mu?

Öncelikli kaygımız Rabbimizin hudutlarını çiğniyor olup olmadığımız olmalı değil mi sevgili yarenim?

Mesela Rabbimizin bize gücümüzden kaygı duyuyor muyuz sevindiklerimizin gücümüzden, evlatlarımızın küsmesinden, işverenimizin kızmasından, trafik kurallarına uymaz isek yiyeceğimiz cezadan kaygı duyduğumuz kadar?

Girdiğimiz ya da gireceğimiz kimi sınavları kaybedecek olma ihtimalimiz nasıl da kaygılandırıyor bizi değil mi?

Aynı zamanda çocuklarımızı istikbale hazırlarken uyuklarımızı kaçıran başarısız olmaları ihtimalleri!

Oysa başarısız olmaları halinde farklı bir şekilde de olsa telafi imkânları olmasına rağmen kaybedecekleri makam, mevki, kazanç ve saire dair hissettiğimiz endişe ve kaygılarımız

kadar kaygı duyuyor muyuz; Geri dönüş ve telafi imkânı olmayan ebedi istikballerini kaybetmelerine vesile olacak kulluk sınavlarını kaybetmelerinden de?

Okuluna ya da sınavına geç kalmalarından, servisi kaçırmalarından kaygı duyduğumuz kadar endişe duyuyor muyuz namazı kaçırmalarından, lüzumsuz meşgalelere, günahlara dalarak Rabbin rızasını kaçırıyor olmalarından da?

Eş ve çocuklarımızın istedikleri her hangi bir şeyi karşılayamamak ve onlara karşı mahcup olma kaygısı daha mı ağır basıyor yoksa haram veya haksız yollardan da olsa elde etmemiz halinde Rabbimize mahcup olacağımız kaygısı?

Yapıp ettiklerimiz ya da yapmayıp kaydardıklarımızdan; Kılmaktan üşendiğimiz namaz, (Bak.Nisa:142) kıyamayıp veremediğimiz zekât, infak ve benzeri tasadduklar, (Bak.Münafikun:7-Ali İmran:92) dilimize doladığımız insanlar,(Bak.Hucurat:12) haksız kazanç sağladığımız ticaretler, (Bak.Nisa:29)zayıf ve çaresizlere karşı gösterdiğimiz kibir, (Bak.Lokman:8) yaptığımız haksızlıklar ve benzeri hallerimizden dolayı Rabbimizin Âlîm, Basîr ve Sem’î sıfatlarının (Bak.En-am:13-Nisa:134) radarına düşmekten kaygı duyuyor muyuz? Ya da duymalı değil miyiz?

Ve kaygı duymalı değil miyiz sevgili yarenim karanlıkta ve ışıktaki gizli ve aşıkâr, sesli ve fısıltı halinde yaptığımız her şeyi, söylediklerimiz her sözü kayda alan kerim kâtiplere (Bak.Kaf:17) not ettiriyor olduğumuz şeylerden?

Daha nice kaygılar ile çepeçevre kuşatıldığımız ve bir nefes sonrasına garantimiz olmayan bu hayatı yaşarken kaygılarımızın en başına oturtmalı ve gerçekten ve samimi bir şekilde kaygı duymalı değil miyiz sevgili yarenim; Rabbimize ortak koşup koşmadığımızdan, O’nun hakkını ve hatırlarını herkes ve her şeyden âli tutup tutmadığımızdan?

Hülâsa; Kaygı duymalı değil miyiz sevgili yârenim kaygısız bir Müslüman olmaktan? Selam ve dua ile. Yârenin.

Allah Sonumuzu Hayretsin -II

Eski dildeki karşılığı da “Nâdan”dır. Bu tür insanlarla konuşmayı veya tartışmayı uzun tutmamakta fayda vardır. Çünkü bilmeyen; ama bilmediğini de bilmeyen insana öncelikle bilmediğini veya yanlış bildiğini anlatmak ve onu bu konuda ikna etmek gerekir ki sonra bilmediği konuyu öğretebilesiniz.

2. ‘**Cehl-i mürekkeb**’: Bu tür cehalete katmerli cehalet veya iki kat cehalet demek yerinde olur. Bilememe yani bir şey / konu hakkında bilgi veya malumat sahibi olamamaya birlikte bu durumun da (yani cehalet durumunun) **farkında olamama halini anlatır**: Buna katmerli cehalet/iki kat cehalet de denebilir demiştik. Birinci hal bilememe hali ise, ikinci hal de bilmediğinin farkında olamama yani **bilmediğini de bilmeme** halidir.

“Siz o’na bakmayın (onu dinlemeyin), çünkü o cahilin biridir, ne dediğini bilmez/ağzından çıkanı kulağı duymaz” cümlesinde suçlayıcı ve aşağılayıcı bir vurgu vardır. Buradaki bilememe hali yani cehalet, muhatabın aleyhine kullanılabilen bir eksiklik hali olarak görülebilir. Kanaatimce sorun burada bilmemekte değil, bilakis bilmediğinin farkında olmadan yani “bilmediğini bilmeden konuşmakta”dır. Zira sıradan anlamıyla bilmemek suç ve ayıp olsaydı dünyada herkes suçlu/ayıplı olurdu. Çünkü herkesin her şeyi bilmesi mümkün değildir. Bu yüzden ki “bilmemek ayıp değil öğrenmemek ayıp” denmiştir.

Bu tür cehalet basit cehaletle kıyaslandığında bir kat daha şiddetli ona göre daha tehlikelidir. Bu tür cehalete dışarı olanlara halk arasında “kara cahil” denir. Yani onun cehaletinin derecesi daha yoğun ve karanlıktır. Bu tür “cahiller için “Cahile laf anlatmak deveye hendek atlatmaktan daha zordur” denmiştir. Bu tür insanlar cahilliklerinin farkında olmadıklarından dolayıdır ki her hangi bir inceleme araştırma faaliyetine girişmezler. “Ben bu konuda bir şey bilmiyorum, araştırıp öğrenirim” diyemezler. Bu tür insanlara içinde bulundukları vahim hali anlatmak çok zor neredeyse imkânsızdır. Zaten duymaktan hoşlanmaz ve agresifleşirler. Çok nadir, belki hastalık gibi şiddetli bir uyarıcı tarafından veya bir musibet karşısında durumlarının vahametinin farkına varabilirler ama

çoğu zaman da iş işten geçmiş olur. Bu tür cahillerin cahilliklerine genellikle psikolojik zaafılar veya karakter zayıflıkları veya idrak/anlama ve kavrama eksiklikleri de eşlik eder. Eski dildeki karşılığı da “Nâdan”dır. Bu tür insanlarla konuşmayı veya tartışmayı uzun tutmamakta fayda vardır. Çünkü bilmeyen; ama bilmediğini de bilmeyen insana öncelikle bilmediğini veya yanlış bildiğini anlatmak ve onu bu konuda ikna etmek gerekir ki sonra bilmediği konuyu öğretebilesiniz.

Cehl-i Mürekkebi bir de mantıkçıların diliyle anlatmaya çalışalım;

İslam mantıkçıları mantık kitaplarını tasdik türleri ve beş sanatla tamamlar. Beş sanat dediğimiz bu şey mantığın esas bölümünü teşkil eden kıyasın uygulama alanıdır.

Tasdik iki kavram arasında bağ bir kurmaktır. (Veya Tasdik, zihnin en az iki tasavvur arasında hüküm ilişkisi kurarak yapmış olduğu işlemin ve bu işlemin sonucunun adıdır denilebilir)

Bu bağ ile iki kavram ya birbirine yaklaştırılır veya birbirinden uzaklaştırılır. Örneğin “ağaç yeşildir” önermesinde iki kavram(ağaç ve yeşil) birbirlerine yaklaştırılmıştır. “Taş canlı değildir” önermesinde ise taş ve canlı kavramları “**değildir**” ile birbirlerinden uzaklaştırılmıştır.

İslam mantıkçılarına göre; bu iki kavramı birbirine yaklaştırma ve birbirinden uzaklaştırmada insan zihni dört türlü tavır alabilir.

Yani dört türlü tasdik olabilir. Bunlar;

- 1) Yakîn yani kesin bilgi (Bu konuyu başka bir yazımızda işleyeceğiz inşaallah)
- 2) Taklit
- 3) Cehl-i mürekkep
- 4) Zan dır.

3. ‘**Cehl-i mik’ab**’: Kat kat katmerli (üç boyutlu, üç katlı) cehalet denebilir. Bilmeme ama bilmediğini de bilmeme

haliyle birlikte bildikleri bazı şeylerin bilinenlerin en doğrusu olduğunu iddia edip bunda ısrar/inat edenlerin halidir. Her şeyin doğrusunu, her işin aslını kendilerinin zaten bildiğini düşünürler. Oradan, buradan işittikleri veya ne idiği belirsiz kaynaklardan okuduğu aslı astarı olmayan, yalan yanlış malumatları bilgi zannedip konuşurlar. Akşamdan dinledikleri magazin haberlerinin sabah insanlara bilgi diye aktarmaya bayılırlar. Bilmeyen, bilmediğini de bilmeyen buna rağmen en doğru bildiğini iddia edenler aslında. Kat kat katmerli cahillerdir. Bu tür cahillere halk arasında “zır cahil” veya “ahmak” tabirleri kullanılır. Bu tür cahiller yani ahmaklar nadanlar gibi bir öncekine göre biraz daha zor tanınmak ve tespit edilmekle birlikte sayıca daha azdırlar.

Günümüzde bilgiyi ölçen, test eden ve değerlendiren ölçüm araçları geçmişe kıyasla daha da gelişmiştir. Doğru bilginin kaynakları genellikle bellidir. Örneğin bilimsel, teknik ve akademik bilginin doğrulanabilirliği ulusal veya uluslararası bilim otoriteleri tarafından sağlandığından dolayı bu alanlarda tabiri caizse “boş atıp dolu tutmak” çok mümkün olamamaktadır.

Daha çok gündelik bilgi, popüler kültüre, magazin haberlerine dayanan bilgi alanlarında görülen bu tür cahilliğe de günümüzde sık olmasa da rastlanmaktadır. Bu tür cahilliğe sahip olanların cahilliklerine genellikle aşırı inatçılık, anlama kıtlığı, hırçınlık kavga etmeye ve şiddete yatkınlık gibi psikolojik zaafılar da eşlik eder. Bu tür insanlara işin doğrusunu anlatmak bir öncekine laf anlatmaktan çok daha zor neredeyse imkânsızdır. Hatta “**Bir ölüye ölü olduğunu anlatmak kadar imkânsızdır**” desek yeridir. Bu tür insanlarla yapılan münazaalarda haklı çıkmak mümkün değildir. Çünkü her şeyin en doğrusunu sadece kendilerinin bildiğini düşünürler. Size düşen se

onu onaylamak ve söylediklerine hep destek vermektir. Bu durum ise onurlu insanların yapacağı bir değildir.

Kur'ân-ı Kerîm'de dört ayette cehâlet şeklinde, yirmi âyette de aynı kökten gelen muhtelif isim ve fiiller şeklinde geçmektedir.

Kur'ân-ı Kerîm ve hadislerle diğer bazı İslâmî kaynaklarda da cehl ve cehâlet, ilmin zıddı olan bilgisizlik yanında öfke, şiddet, saldırganlık, serkeşlik gibi ahlâkî kötülükleri ifade eden bir terim olarak da geçmektedir.

Kur'ân-ı Kerîm ve hadislerle diğer bazı İslâmî kaynaklarda da cehl ve cehâlet, ilmin zıddı olan bilgisizlik yanında öfke, şiddet, saldırganlık, serkeşlik gibi ahlâkî kötülükleri ifade eden bir terim olarak da geçmektedir. Nitekim Furkân sûresinde (25/63) Allah'ın iyi kullarının faziletli davranışları anlatılırken, "Onlar yeryüzünde ağırbaşlı bir şekilde yürürler, cahiller (azgın, serkeş, arzuların etkisinde kalan, hayvanî içgüdülere boyun eğen kimseler), kendilerine sözle sataşınca 'selâm' der, geçerler" buyurulmuştur.

Nitekim Furkân sûresinde (25/63) Allah'ın iyi kullarının faziletli davranışları anlatılırken, "Onlar yeryüzünde ağırbaşlı bir şekilde yürürler, cahiller (azgın, serkeş, arzuların etkisinde kalan, hayvanî içgüdülere boyun eğen kimseler), kendilerine sözle sataşınca 'selâm' der, geçerler" buyurulmuştur. (Kanaatime göre burada bahsi geçen insanların cahilliği onların azgın ve serkeş olmalarına, azgın ve serkeş olmaları da cahilliklerine sebep olduğundan dolayıdır)

Yine Nisa Suresi 17. Ayette "Allah'ın kabul edeceği Tevbe ancak cahillikleri sebebiyle günah işleyip de, o günahı bırakarak vazgeçenlerin tövbesidir. İşte Allah, böylelerinin tövbesini kabul buyurur. Allah her şeyi hakkıyla bilen, her hükmü ve işi hikmetli ve sağlam olanıdır" buyurulmuştur

Burada kişiyi günaha ve kötülüğe iten etkenin "cahillik" olduğu apaçık vurgulanmıştır.

"Cehâlet" kelimesi sadece basit "bilgisizlik" mânâsı taşımaz. Cehâlet, duyuların ve şehvetin aklın gücünü örtmesi, kabaran şehvet hissiyatının veya kişiyi kötülüğe sevk eden başka etkenlerin tahrikiyle hareket etmenin doğuracağı kötü sonucu hatta felaketi görememek bilmemek, demektir. Sonuçta kişi bu bilgisizliği yani cahilliği sebebiyle kötülüğe yönelir.

Bu yönüyle bakıldığında kelime "ilim" değil, "hilm" kelimesinin zıddıdır. Dolayısıyla âyetteki "câhillikleri" ifadesi, işlenen günahın günah olduğunu bilmemek değil, gaflet haliyle nefse uymayı, yapılan işin sonu-

Kur'ân-ı Kerîm ve hadislerle diğer bazı İslâmî kaynaklarda da cehl ve cehâlet, ilmin zıddı olan bilgisizlik yanında öfke, şiddet, saldırganlık, serkeşlik gibi ahlâkî kötülükleri ifade eden bir terim olarak da geçmektedir.

cunu bilememeyi/akla getirmemeyi, bildiği halde iradesine uyamayacak bir halde bulunmayı ifade eder. Yani bilginin kişiyi kötülüğün alıkoymak için yeter sebep olmadığının göstergesidir. Nitekim âlim dahi olsa bir mü'min, günaha daldığı esnâda Allah'tan gafil ve câhildir. Şöyle de denilebilir; cehalet gafletin ve günaha dalmanın sonucundadır.

Bu tür bir cehaletten kurtulmak gayet zor hatta imkânsızdır desek yerinde olur. Belki büyük bir imtihan veya ancak Allah'ın inayeti/hidayeti ile akılları başlarına gelebilir ki bunun örnekleri de hem tarihte hem de günümüzde az da olsa vardır.

Cehâlet teriminin bu anlamdaki kullanımına hadislerde de rastlanmaktadır. Hz. Peygamber, oruçlu Müslümanlara tavsiyelerini ihtiva eden bir hadisinde, "Biri ona karşı bir cahillik ederse oruçlu olduğunu söylesin" ¹ derken kelimenin bu mânâsını kastetmiştir. "O iyi bir insandı, fakat öfke onu cahilleştirdi" ² meâlindeki hadiste de aynı anlam vurgulanmıştır. Gerek bu hadislerde gerekse konuyla ilgili diğer âyet ve hadislerde Müslümanların, bilginin zıddı olan cehâletle birlikte Câhiliye dönemi ahlâk anlayışını yansıtan öfke, şiddet, kibir ve saldırganlık anlamındaki cehâletten arınmaları emredilmiştir ³.

Dilimizde cehaleti çağrıştıran sözcükler

Cehaletin iki boyutu var.

¹ İbn Mâce, "Siyâm", 21

² Müslim, "Tevbe", 56, 57; Müsned, VI, 196

³ meselâ bk. el-Bakara 2/67; el-A'râf 7/199; Buhârî, "E'vâm", 2; Müslim, "Birr", 11; İbn Mâce, "Du'â", 18).

Birinci boyutu (yazımızın önceki kısmında üç maddede sınıflandırmıştık) tamamen bilgi eksikliği/yoksunluğu anlamına gelen cehalet, ikinci boyutu da bu bilgi eksikliğinin doğurduğu davranışlara da yansıyan görgü ya da ahlak/vicdan boyutu. Bu ikinci boyutla alakalı olarak bir takım insanlarda görülen kötülüğe, şiddete ve vahşete yatkınlığın da cehaletle ilgisi kurulmaktadır.

Cehaletin bu iki boyutuyla alakalı biraz düşündüğümde çok ilginç bir sonuçla karşılaştım.

Dilimizde ya bizatihi cehalete sebep olan, veya neredeyse direkt olarak cehaletle eş anlamlı, ya da cehaletin doğurduğu sonuçları ifade eden sözcüklerin sayısı yirmiyi geçiyor.

Bu sözcüklerin anlamları da birbirinin içerisine öyle girmiş ki aralarındaki nüansı fark etmek hiç te kolay değil. Bunlardan bir kısmı eş anlamlı sözcükler bir kısmı da mecaz anlamlı sözcüklerdir. İlginç olan çeşitli cahillik durumlarını anlatan bu kadar çok sözcüğün olmasıdır ki bu sözcüklerin ifade ettiği cehalet durumları da o kadar ince farklarla birbirlerinden ayrılıyor. Bunlardan biri veya bir kaç veya birçoğu veya tamamı bir şahısta toplanabiliyor.

Kuran ve hadislerde bu iki tür cehaleti eleştiren örnekler mevcuttur.

Şimdi bunları sıralayalım.

Cahil, Aptal, Ahmak, Budala, Sersem, Alık, Nâdan, Salak, Kafasız, Akılsız, Şaşkın, Taş kafa, Saman kafa, Aval /Avil, Avanak, Şapşal, Saf, Bön, Had-siz, Hödük, Angut, Deli,

Manyak, Geri zekâlı, Dangalak, Nobran(davranışı kaba, sert, gönül kırıcı olan (kimse)

Yine çok şaşırdığım bir şey oldu. Cehaleti çağrıştıran bu kadar çok sözcüğe karşın İlmi/Âlimi çağrıştıran sadece bir kaç sözcük bulabildim. Bunlar da 1- Âlim/bilgin, 2 -Arif, 3- Hakîm,

Âlim dışındaki iki sözcükte (Arif, Hakîm,) çok yaygın kullanılmamaktadır. Buradan hareketle cehaletin yaygın, cahillerin sayı ve çeşidinin fazla, buna karşın ilmin ve âlimin de az bulunur/nadir olduğu sonucunu çıkarmak da gayet olasıdır.

Küşümlenmeli miyiz?

Bazen insanlar ahiret konularında da gereksiz kaygıların peşinden gitmek suretiyle ahiret konusunda şüphe deryasına düşerek bir yığın kaygı dalgası arasında hayatın gerçek rotasından sapar ve kaygıları onu şüphecilik hastalığına düşürür.

Elbette küşümlenmeliyiz. Çünkü ölçü “beynel havf verreca” boyutu, dünya hayatının gerçek standartlarından bir tanesi.

“Onlar korkarak ve ümit ederek Rablerine dua ederler.” (Secde, 16)

Kaygısız yaşamak, kontrolsüz yaşamak anlamına geleceği için ipin ucu kaçırılmış bir hayatın mü'mince olmayacağı ilkesinden hareketle bütün davranışların kulluk filtresinden geçirmek suretiyle sıratı müstakim üzere yürüyüş devam ettirilmelidir.

Küşümlenmenin bir haddi mutlaka olmalıdır. Bir hadisi peygamberîde çizgisi tespit edilmiş olan beklenti ve isteklerin şekli mümin için önemlidir. Dünya işlerinde kendinden aşığı durumda olanlara bakarak haline şükreden bir kulun dünyaya dair nasıl bir arzu ve istek boyutu içinde olması gerektiği kendisine öğretilmiştir. Dünyalıkların peşinden kulluk boyutunun gerçekleştirilmesi adına ihtiyaç denilen zaruretler kadar koşturulması insanı yanıltıcı düşürmeyecektir. Bu se-

bepile insan, hayatını idame ettirecek boyutta dünyalığı elde ettiğinde mutmain olmayı bilmelidir. Çünkü burada insanın doymak bilmeyecek bir fiziksel yapısı vardır. Onu kontrol altına alabilecek insani özellik akıldır. Akılla fiziksel yapı arasında mevcut bulunan metafizik boyut, insanın kazanması ve geliştirmesi gereken özel çabaya muhtaç alandır. Yani fiziksel özellik olan bedensel ihtiyaçların önünün açık olması imtihan için oluşturulmuştur. Kulluğun tecellisi adına aklın geliştirilmesi ve fiziksel isteklerin kontrol altına alınması kulun iradesine bırakılarak imtihanın tecellisi sağlanmıştır.

Nitekim fiziksel özelliklerin kontrol edilmemesi obeziteyi körüklemekte ve fiziksel yapının dejenere olması kaçınılmaz olmaktadır. Fiziksel yapının bozulması metafizik alanı etkileyerek akıl ve ruh sağlığı bozulmaktadır.

Burada insan sağlık açısından kaygılı olmalı ve her iki beden diyebileceğimiz, fiziksel beden ve ruhsal bedeninin sağlığını akıl terazisini üzerine kurduğu iman hakikatiyle, koruma

altında tutmalıdır.

Ahiret işleri kulun yatırım alanı olarak düşünüldüğünde, kul tarafından doyumsuzca yönelişlerin olmasında sakınca olmayan alandır. Ne var ki buradaki doyumsuzluk da fiziksel hayatın idamesine mâni oluşturmayacak şekilde olmalıdır. Resulullah'ın kullukta haddi aşan genç sahabelere yaptığı tavsiye dikkate alınmalıdır. Daha iyi bir kul olma adına geceleri uyumayıp ibadet etmek isteyen, evlenmeme kararı alan, sürekli oruç tutmaya ant içen üç sahabeye hayata dair olması gereken ölçü nebevi üslupla anlatılmıştır.

Ben geceleri hem uyurum hem de ibadet ederim, bazan oruç tutar bazan iftar ederim ve ben evlenirim. Kim benim sünnetimi terk ederse benden değildir. İşte “dünyaya dair hangi hayat anlayışı üzerine hayat kurgusu gerçekleştirilmedi” konusunda ilke budur. Sağlıklı kurguyu yapan ve onun üzerine hayatı ikame edenin her iki dünya saadetini elde etmesi mutlaklıdır.

Kul dünya hayatının taşıyıcısı bedeninin sağlığına dikkat etmeli ki ahiret eylemlerini gerçekleştirme konusunda rahat olsun, çünkü beden sağlığına dikkat etmeyenler bedende oluşan şikayetler sebebiyle artık bedenini düşünmek zorunda kalacaktır. Beden sağlığı yönünden muzdarip olanların kulluğun tahakkukuna dair amellerini icra etmede sıkıntı yaşamaları kaçınılmazdır.

Gelelim küşümlenmenin kaygılanmanın olmaması gereken boyutuna. Dengede bir kaygı insanı dünya ahiret huzuruna taşır. Fakat dünya hayatına ve ahiret hayatına dair dengesiz kaygılanmalar insanı huzursuz eder ve sonrasında yanlış işler yapmasına sebep olur.

Bazen insanlar ahiret konularında da gereksiz kaygıların peşinden gitmek suretiyle ahiret konusunda şüphe deryasına düşerek bir yığın kaygı dalgası arasında hayatın gerçek rotasından sapar ve kaygıları onu şüphecilik hastalığına düşürür.

Şüphe, şeytanın en iyi faaliyet gösterdiği alanlardan biridir. Bir kere ucundan yakaladı mı, insanı iflah olmayacak dertlere duçar edebilir. Bazı insanlarda acaba ben cennete giremeyecek miyim, cehenneme mi atılacağım kaygılanması yapılan amellerin şirazesini bozar ve amelleri işe yaramayacak derecede kalitesiz hale getirebilir.

Burada şu gerçeğe dikkat edersek amellerin doğuracağı sonuçlar konusunda bu meselenin kıymete haiz olduğunu anlarız. Kulluk adına icra edilen ameller tek boyutlu değildir. O ameli icra ettin, sevabı kaptın anlayışı sığ bir anlayıştır. Her amelin dünyaya dair sonuçları vardır. Mesela namaz insanı kötülüklerden ve boş şeylerden alıkoyar. Bu özellik namazın dünyaya dair boyutudur. Bu özellikten öncelikli olarak dünya hayatına dair olarak insanlar istifade ederler. Kötülüklerden kendini alıkoymuş insan kendini korumuş olmakla beraber diğer insanların icra edebileceği kötülüklerden etkilenmesinin yolunu da kapatmış olur. Böylece namazın dünyevi fayda sağlayan boyutu devreye girer. Ayrıca namaz kılarak insanın kendine kazandırdığı yüce vasıflar ona ahiret hayatına dair bütün güzelliklerin icrasını kolaylaştırır.

Kaygılanmanın bugünkü boyutta insanları en çok rahatsız eden şekli dünyaya dair olan kaygılanmalardır. İnsanlar dünya ahiret dengesini kaçırdıkları için ahirete dair fazlaca kaygı taşımamanın neticesinde burada oluşabilecek dengesizlikleri yaşamamaktadırlar. Fakat dünya hayatının öncelenen anlayış olması dolayısıyla dengesizlikler bu alanda gerçekleşmektedir.

İyi bir iman kurgusunun olmayışı dünyanın elde tutulmamasını bütün bir varlık itibarıyla kalıbını basarak istemeyi beraberinde getirir. Hal böyle olunca insanın varlığında bulunan fücür ve takva muvazenesi bozulur. İnsan fücürü önceler. Buda dünyaya dair tercihleri artırır. Dünyaya dair tercihlerin artması, elde edilmesi hem Allah'ın vermesine hem de başka insanların kontrolünden geçilmesi gereken engellere bağlı olduğu için, elde edememenin sıkıntılarını yaşama boyutu ortaya çıkar. Dünya hayatına ram olmuş bir insanın elde etme adına egosunun çok şişkin olması elde edememekten dolayı sıkıntılanmayı beraberinde getirir. Buda olmayacak kaygıların insanı istila etmesi anlamına gelir.

Erişemeyeceği dünya nimetleri adına sıkıntılanmaya başlayan ve bunu kontrol altına alamayacak insan kaygıların, sıkıntıların envayı çeşidinin muhatabıdır.

İnsanın imtihan edilmek suretiyle dünyada sahiplenildiği ve mülkiyetinin, salahiyetinin Allah'ta olduğu alanlarda insanın gereksiz kaygılanmaları anlattığımız gibi, insanı bunaltıma itmektedir. İmtihan için verilen emanetlerin bazılarını şöyle sıralayabiliriz; eş, çocuk, iş, mevki makam, dünyaya dair kişinin edindiği ünvanlar, mal, mülk vs.

İmtihan edilen ürünler ayette şu şekilde sıralanmıştır,

“Nefsânî arzulara, (özellikle) kadınlara, oğullara, yığın yığın biriktirilmiş altın ve gümüşe, soylu atlara, sağlamal hayvanlara ve ekinlere düşkünlük insanlara çekici kılınmıştır. İşte bunlar dünya hayatının geçici menfaatleridir. Hâlbuki varılacak güzel yer, Allah'ın katındadır.” (Ali İmran 14)

Burada dünyaya dair verilenler, sınanma noktası olarak ta tescillenmiştir.

“Çaresiz biz sizi biraz korku, biraz açlık, biraz da mallardan, canlardan ve ürünlerden eksiltme ile imtihan edeceğiz. Müjdele o sabredenleri!” (Bakara 155)

Bu iki ayetin ortaya koyduğu gerçeklikler dünya hayatının nesine, nasıl bakılmalı, insanın kaygı alanını ve boyutunu belirme adına önemli kriterlerdir. Bu sebeple dünya hayatının ziynetlerini hangi usulde ele almalıyız ve nasıl bir bakış açısıyla onları değerlendirmeli ve hangi düşünce boyutunda onlara yaklaşmalıyız bazında ilkeleştirilmektedir. Ana mesele bu olduğuna göre insanın gelecek beklentisi adına bu nesnelere dair düşüncelerin miyarı ortaya çıkmış olmaktadır. Bunları elde tutma koruma ve kollama adına davranış modeli belli olmaktadır.

İşin bir de üzerinde durulması gereken boyutu olarak bu nesnelerdeki

mülkiyet ve tasarruf anlayışına dikkat edilmelidir. Dünya hayatında verilen nesnelere dair mülkiyet ve tasarruf yetkisi sadece dünyaya aittir ve geçicidir. Dünya da dahi baki değildir. Hatta bunların elde edilmesi ve korunup kullanılması da ilkelere bağlanmıştır. Haram, helal kriteri çerçevesinde hareket etme zorunluluğu vardır. Bu kriterlere göre davranıp davranmamanın da kaygı alanı olduğu unutulmamalıdır.

Hasılı bütün konular, insanın küşümlenmesi, kaygıya kalınması gereken, fakat boyutunun iman esaslarından beslenen akılla terazide tutulması elzem olan alanlardır.

Ziya paşanın şu beytinde dile getirdiği gibi aklın terazisi sağlıklı olmalıdır.

İdrak-i meali bu küçük akla gerekmez,

Zira bu terazi bu kadar sıkleti çekmez.

(İdraki Meali; yüksek fikirleri, derin hikmetleri kavramak)

Aklını doğru esaslar üzerine kurgulamayanlar, üzerine lazım olmayan konuların kaygıları altında ezilebilir.

Kaygılar huşu konusunda olmalı, ben yaptığım işler dolayısıyla Rabbimi razı edebildim mi, yapmadığım ya da yanlış yaptığım bir işten dolayı Rabbi mi gücendirdim mi? Kaygısı müminin küşümü olmalıdır.

Kaygıların Esiri Olmak

Her şeyin tüketime endekslendiği bu dünyada akış, tüm eşyayı bireyselleştirmeye ve sahip olan insanı da bencilleştirmeye yönelik olarak akmaktadır.

“İman edip iyi işler yapan, namaz kılan ve zekât verenler var ya, Rableri katında onlar için ödülleri vardır. Onlara herhangi bir korku yoktur; onlar üzülmeyecek de.” (Bakara 2/277)

“Şüphesiz ki “Rabbimiz Allah’tır.” deyip sonra doğru yolda olanlara melekler “Korkmayın, üzülmeyin, size vadedilen cennetle sevinin!” (diyerek) inerler.” (Fussilet, 30)

Kaygı/korku/endişe/tasa gibi eşanlamlı kelimeler ve modern psikolojide karşılığı olan anksiyete kavramı genel anlamda insan fitratında var olan hasletlerdir. Zıddı olan cesaret/yüreklilik de fitridir. Bu ve diğer fitri hasletlerin insan karakterinde etkin olup olmaya-acağı noktasında ise kendi iradesi başta olmak üzere yaşadığı çevre faktörü,

coğrafi ve iklim şartları, aldığı eğitim, oluşan kültürel ortam belirleyici unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Filhakika insanoğlunun kendisi ve değer verdiği bir başkası için kaygı sahibi olması yadırganacak bir durum da değildir. Son derece insani bir reflekstir. Kerim Kitabımızda peygamberlerin yaşamlarından kesitlerin sunulduğu kıssalarda bir beşer olmaları hasebiyle onların birtakım kaygı/endişe içerisinde bulundukları anlar bizlere aktarılmaktadır. Mesela İbrahim’in (as) kendisine gelen misafirlerine ikram ettiği kızarmış danaya ellerini sürmemeleri, Lut’un (as) gelen erkek misafirlerine karşı kavminin sapkın duygularla taciz girişiminde bulunmaları, Musa’nın (as) Firavun’un sihirbaz-

larıyla yaptığı gösteride onların ortaya koydukları illüzyonist şov neticesinde irkilmesi ve kaygıya kapılmaları örnekler olarak sunulabilir.

İnsanoğlunun her çağda, her dönemde kaygı/korku/endişeleri büyük oranda aynı/benzeşiktir. Kimi ekonomik anlamdaki kazanımlarından, kimi iktidar/makam/mevki pozisyonundan, kimi şehvet/şöhret kısılcısından, kimi evlad-ü ıyalin ikbalinden, kimi sahip olduklarını kaybetmekten, kimi ölümün soğuk yüzünden, kimi aç kalmak gibi meselelerde dünyevi kaygı/korkuların esiri olurken, kimilerinin kaygısı ise ahiretteki akıbetiyle ilgili olup büyük oranda uhrevi olmaktadır. Dolayısıyla beklenen, insanın bu duygulardan arı olması değil, onları yönetilebilir bir pozisyon- da tutabilmesidir. Bunları başarılı bir şekilde yönetemeyenler ise paranoya olmaktan kendilerini kurtaramayacak ve olumsuz duygularının esiri/mahkumu olacaktır. İşte İslam’a bütün kalbiyle iman etmiş, hayrında şerrinde Allah’tan olduğuna inanan ve bütün bunların yaşanmakta olunan bu dünya hayatının bir imtihan vesilesi kılındığını idrak eden salih kullar tüm olaylara bu bilinçle yaklaşarak onları yönetir.

Modern insan için ekonomik saikler ve sağlık problemleri büyük oranda kaygı/korkuların temelini oluşturmaktadır. Bunun oluşumunu etkileyen unsur ise toplumlarda baskın olan ideolojilerin insanların zihin ve yaşam dünyalarını şekillendirmesinden başka bir şey değildir. Konforun, refahın vazgeçilmez bir yaşam tarzı olarak empoze edilmeye çalışıldığı bir dünyada tüm unsurlar, enstrümanlar, dekorlar doğal olarak buna göre şekillenmektedir. Her şeyin tüketime endekslendiği bu dünyada akış, tüm eşyayı bireyselleştirmeye ve sahip olan insanı da bencilleştirmeye yönelik olarak akmaktadır. Narsist ve hedonist bir duygunun esiri olan insanoğlu sahip olduklarını kaybetmemenin ve olamadıklarına da kavuşabilmenin duygusuyla hareket

Bir müminin yürekli/cesur bir bilinç edinebilmesinin yegane tek yolu kaygı, korku, endişe, tasasının başına Allah Azze ve Celle' yi razı/hoşnut etmeyi yerleştirmek olmalıdır. Böylece o kişi, Allah'ın kendisinden, kendisinin de Allah'tan razı olma şerefine nail olmuş demektir.

etmekten kendisini alıkoyamamaktadır. "Ölüm korkusu" bir yok oluş gibi telakki edildiğinden kaygı/korkuların en büyüğü olarak algılanmakta ve daha uzun yaşamanın yolları aranmaktadır. Bu, kapitalist ekonomide yeni bir sektörün doğmasını beraberinde getirmekte ve "sağlık sektörü" olarak isimlendirilen bu sektör işlem hacmi itibarıyla en büyük ekonomi olarak öne çıkmakta, iştahları kabartmaktadır. İşin ilginç tarafı ise kapitalizmin kendi ürettiği hastalıklarla insanların mücadele etmelerini ve büyük bedeller ödemelerini kaçınılmaz kılmasıdır. Bu olgu modern insanda çok değişik algı ve olguların oluşumunu da beraberinde getirmektedir. Bireyselleşme öyle noktalara kadar vardırıldı ki aynı batından doğan kardeş kardeşin bardağı, tabağı, kaşığı, çatalı gibi sürekli kullandığı malzemelerden diğer eşyalara varıncaya kadar ayırtırmakta ve biri diğerininkini kullanmaktan imtina etmektedir. Bütün bunlar aynı zamanda bir Yunan tanrıçası olan Hijyen (Hygieia) gerekçesiyle yapılmaktadır.

Kalabalık, çok çocuklu, üç neslin bir arada yaşadığı büyük aile küçüle küçüle çekirdek aileye evrilerek çocuk sayısı "gelecek kaygısı" ile en fazla ikiye düşürülerek "doğum kontrolü" uzun yıllar devletlerin politikası olarak bireylere empoze edildi. Cahiliye toplumunda baskın olan "açlık/fakirlik korkusuyla çocukları öldürme" duygusu modern dünyada daha doğmadan "kürtaj" kanalıyla yok edilmeye kadar vardırılmıştır. Bu aynı zamanda meşru olmayan ilişkilerin de önünü açan bir telakkinin kapısını da sonuna kadar açmayı sağlamıştır. Odalarla başlayan ayrışma eşyalara kadar devam ederek "benim" duygusu tüm aile fertlerinde baskın bir hal almış ve birliktelik, paylaşım gibi hasletler değersizleştirilerek anlam dünyasından çıkarılmıştır.

Allah kullarını çok değişik şekillerde imtihan etmektedir. Bu varlıkla olabileceği gibi yoklukla da olabilmektedir. "Şüphesiz ki sizi biraz korku ve açlık; (ayrıca) mallardan, canlardan ve ürünlerden azaltma (fakirlik) ile imtihan edeceğiz. Sabredenleri müjdele! Onlar (sabredenler), kendilerine bir musibet geldiği zaman "Biz Allah'a aitiz

ve biz elbette yalnızca O'na döneceğiz" derler." (Bakara, 155-156) Önemli olan kulun Rabbi tarafından imtihan olduğunun bilincinde olması ve olaylara karşı nasıl bir tavır ve yaklaşım geliştirmesi gerekliliğinin idrakinde olmasıdır. Açlık endişesi, mallardan, canlardan, sevgili kılınarlardan, ürünlerden eksilme tasası kaygı/korkuların, vesveselerin en önde gelenleri olarak her daim karşılaşılabileceklerimizdendir. Şeytan/İblis'in de bu tür kaygı/korkuları her daim körükleyerek insanların zihin dünyasını meşgul ettiğini ve bunlardan sıyrılmanın, sınavlardan başarılı çıkmanın tek ve kaçınılmaz yolunun ise her daim sabır ve tevekkülle Allah'a sığınmak olduğu asla unutulmamalıdır. Zira her şeyin sahibi Allah'tır ve bütün dönüşler O'na olacaktır. Bütün mülkün tek hakimi olan Allah, kullarının hangisinin daha iyi amel edeceklerini denemek, imtihan etmek için ölümü ve hayatı yaratmıştır.

Bir müminin yürekli/cesur bir bilinç edinebilmesinin yegane tek yolu kaygı, korku, endişe, tasasının başına Allah Azze ve Celle' yi razı/hoşnut etmeyi yerleştirmek olmalıdır. Böylece o kişi, Allah'ın kendisinden, kendisinin de Allah'tan razı olma şerefine nail olmuş demektir. Kerim kitabımızda da çok miktarda geçen "havf/korku" Allah'a karşı kulun tutumunu, yaklaşımını zikretmek için kullanılmaktadır. Fakat Allah'tan korkmak ceberut/zalim/despot bir kraldan korkmak gibi asla değildir. Kulun korkusu, yaratılmış aciz muhtaç biri olarak hiçbir şeye ihtiyaç duymayan mutlak tek yaratıcı Allah'a karşı sorumluluğunu/mükellefiyetini yerine getirememesi, O'nu incitme, üzme, hukukunu çiğneme kaygısı, endişesi üzerine olmalıdır. Takva/ittika kulun Allah'a karşı duruşunu tanımlayan en önemli kavramdır. Muttaki bir kul olmanın yolu, öncelikle olarak en büyük zulüm olan şirkten kaçınmakla başlar, kötü/çirkin, haram ve şüpheli olan eylemlerden ateşten kaçarcasına sakınarak nefsi günaha batmaktan korumakla devam eder, emrolunduklarını büyük bir ihlas ve samimiyetle ruhuna uygun bir şekilde yerine getirmek ve takva elbisesini giyerek tamamlamış olur. Korku (havf)

ve ümit (recâ) arasında bir yaşam kurmak. Bir kuşun iki kanadına benzetilen ve biri olmadan diğerinin bir anlam ifade etmeyeceği bildirilen bu durum kulun bu iki hal arasında bulunmasını kaçınılmaz kılmaktadır.

Kaygı "iman" kelimesinin anlamı olan "güven duyma, emniyet içerisinde olma"nın karşıtı olarak da kullanılmıştır. Dolayısıyla imandan yoksun olan veya imanda itminana eremeyen insanlar büyük oranda kaygılarının esiri olmaktan kendini kurtaramamaktadır. Mümin yeryüzünde vuku bulan tüm olayların ve insanların başlarına gelen tüm musibetlerin "Levh-i mahfûz"da ki kitapta yazılı olduğunu ve Allah'ın ilmi/bilgisi çerçevesinde gerçekleştiğini bilir ve ona göre bir teslimiyet gerçekleştirir. Dolayısıyla Allah'ın verdiği nimetlerle şıarmaması ve kaybettiklerine de üzülmemesi, aksi bir davranışın kibirlenmek, haddi aşmak anlamına geleceğini kullarına bildirmektedir.

Şeytan, insanoğluna sürekli kaygı verici ve kaygılarını artırıcı telkinlerde, fısıltılarda bulunur. Bu davranışı sergiliyor olmasında ki yegane saik ise kişinin başta Allah olmak üzere birçok kişiye karşı güven bunalımı oluşturmak ve evhamlarını, vesveselerini artırarak ümitsizliğe sevk etmektir. Küfürle neredeyse eşanlamlı olan ümitsizlik, ye'se düşme hali insanı hiç arzu etmeyeceği birtakım davranışlara sürükleyebilir, hatta büyük günah kabilinden suçlar bile işlemesini sağlayabilir. Dolayısıyla bu nevroitik psikolojiden çıkmanın yegane tek yolu "Allah'a sığınmaktır" vesselam.

"Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla. De ki: Sığınırım ben, karanlığı yarıp sabahı ortaya çıkaran Rabbe; Yarattığı şeylerin şerrinden, Karanlığı çöktüğü zaman gecenin şerrinden, Düğümlere üfleyip tüküren büyücü kadınların şerrinden ve hased ettiği zaman hasedcinin şerrinden." (Felak, 1-5)

"De ki: "Sığınırım ben, insanların Rabbine. İnsanların hakimine, İnsanların ilahına, O sinsi vesvesecinin şerrinden. O ki insanların göğüslerine (kötü düşünceler) fısıldar. Gerek cinlerden gerek insanlardan (olan bütün vesvesecilerin şerrinden Allah'a sığınırım)." (Nas, 1-6)

Bana Kaygını Söyle

Sana kim olduğunu söyleyim.

Kalpte olan, kalpten olan bir duygu. Bizatihi iyidir, kötüdür, diyemeyeceğimiz gibi hangi şartlarda normal olduğunu kestirmek de her zaman mümkün değildir. İnsanın dünyaya gelişle başlayan ve gidişine kadar onunla yolculuk eden mesuliyeti kadar elzem imtihan. "İnsan; bir damla kan, bin kaygı." Tanımlaması madde açısından tamam gibi gelse de mana duvarlarında eksik bir yankı zannederim. Sürur, huzur, huşû farklı renkleri bu muammanın. Yine de güzel kelam...

Hangi cümle anlattı ki derdimizi?

Bence insan, en çok da anlama kaygısı olan.

Bu dünya kaygı yurdu.

Bilen rahat, kabullenen daha rahat.

Dünün kaygısı, günün kaygısı ve yarının kaygısının yormasına müsaade etmez dayanıklı insan. "Kime göre, neye göre?" diyorlar, işte tam yeri. Bu sorulara bir de "ne kadar"ı eklemek lazım. Miktarınca hayat, neye ne kadar değer veriyorsak alacağımız şey o ölçüde.

Bir Müslüman'ın, bir annenin ya da çocuğun veya yetişkinin farklı kaygıları vardır. O ki tedbiri elden bırakmaz, insanı hazırlıklı kılar. Ancak miktarı ve sebebiyle hangi yolda olduğumuzu da gösteren kaygıyı Türk Dil Kurumu "üzücü veya korkutucu bir şey olacak korkusundan doğan tedirgin edici duygu; düşünce, tasa, gam" olarak tanımlamış ki bu kadar uzun yazması da bir kaygının eseri. Ancak en büyük kaygı "en büyüğe kusur ettim mi?" kaygısıdır. Kişi sevdiğinin sevgisinden dahi endişe duyar. Onu kaybetmek korkusu ya da kaygısı takva bu dünya meydan, üstünlük kaygısı da bir dava ve şeytanca bir isyan.

'Ant olsun ki sizi biraz korku, biraz açlık ve biraz da mallardan, canlardan ve ürünlerden eksiltmekle imtihan edeceğiz. Sabredenleri müjdele.' - Kur'an 2:155 ayeti kaygımıza istikamet çizer ve "Allah hiçbir kimseye taşıyabileceğinden fazlasını yüklemesin." Kur'an 2:286 ayeti ile yetişir imdada Rabbimiz.

Biliriz ki her şey geçici. Bu bilgi lezzete de acıya da aynı fanilik mührünü vurunca rahatlar insan. Mücadele etmeyi kavgaya, ye'si yasa dönüştürmez. Üzüntüden Allah'a sığınır çünkü o hâl insanı perişan eder. Kuralını bildiğin oyunda mızıkçılık etme lüksün yoktur, istersen et. Düşündükçe daha çok kaygı daha çok hüznün, büyüyen biri girdap. Ve dünya çıktıkça aradan kalır seni Yaradan. Sevinç sevmekle büyür elhak. Ne demiş sevgili: Sev, sevdik, sevindir.

Asude olam dersen eğer gelme bu cihâna

Meydâna düşen kurtulamaz seng-i kazâdan

Eğer mutlu ve sakin olmak istersen bu dünyaya hiç gelme; çünkü şu hayat meydanına bir defa düşen kaza taşlarından ızdırıp verici dertlerden kurtulamaz.

Dehrin ne safâ var acaba sîm ü zerinde

İnsan bırakır hepsini hîn-i seferinde

Biliriz ki her şey geçici. Bu bilgi lezzete de acıya da aynı fanilik mührünü vurunca rahatlar insan. Mücadele etmeyi kavgaya, ye'si yasa dönüştürmez. Üzüntüden Allah'a sığınır çünkü o hâl insanı perişan eder. Kuralını bildiğin oyunda mızıkçılık etme lüksün yoktur, istersen et.

Dünyanın altınında ve gümüşünde ne mutluluk olabilir ki? İnsanlar ahiret yolculuğuna çıkarken bunların hepsini geride bırakır. Ziya Paşa, bu mısraları yazarken var olan dertlerle bugünkü dertlerin arasında sahipleri açısından gardırop farkı var sadece. Kimlikler farklı ama kaygılar ortak. Belki de en çok eğitime muhtaç olan şey kaygımız. Onu yönetmek direksiyonu ele almak demek çünkü o nereye biz oraya... Üstelik ebatı, ederi, aldığı vakit sadece bizim ona yüklediğimiz anlam kadar olan kaygımız. Büyütürsek dert, büyürsek onunla hemdert olan kutlu arkadaş. Sebebi olabilir çünkü cennetin ya da ayak bastığı yeri cehennem hâline dönüştüren simya onda. Kalbini güzelleştiren bir insan sarsıntılarına bu dünyanın aldırılmaz. Belki yalpalar ruhun gemisi ama batırmaz kolay kolay büyük dalgalar bile. Bilir ki kalbi gam da fanî. Geçim kaygısı dünyadan geçme kaygısı değil dünya ile geçme yolculuğu olur ona. Bir araçtır yuvarlak bir gemi, döne döne bir hâl alır zahirde ve batında.

Evin boyası ile halının rengi uyumunu kaygı eden akıldan daha mühim olanları ayırt etmesini sağlayacak feraset umarız. Umut ederiz, güzel şeyler ummayı; derdimiz kalitemizi de gösterir çünkü. En az zevkleri kadar kıymeti olmalı insanın kaygısının. Bir lokmaya feda edemez iki cihanı, gerçekten akıllı ise. Bu sıkleti çekmez terazinin farkına varmak güçsüzlüğün değil teslimiyetin ağırlığına talip olmanın cesaretidir. Meydan okumaktır kaygıya ta ebetten ram olarak meydanın sahibine. Nefsiyle savaşılanın düşmanı kalmamıştır vesselam.

Uzun uzun anlatmak kaygısı çoğaltır kelimeleri ancak öğüt vereni rahatlatmış daha çok. İnsanın içinden geleni, içine geleni, eksik olanı tamamlama endişesidir asıl kaygı belki de. Nüfuz etmek için çok uğraşmak değil çok yönden ilgilenmek, kalbin anahtarına çilingir olmak belki mesele.

Ey karî, kendime anlatmakta zorlandığım şeyi paylaşmak derdiydi belki de bizi buralara getiren. Olur da bir gönül ferahlar, duası bize de gölge olursa şeref-yâb oluruz diye sözü fazla söyledik. Hâsılı kelimeler vermek haddinden uzakta bir türkü tutturmuşum, sevdiğin nakaratı tekrar edersen, dilden kalbe yol olur. Kaygı iyidir; miktarı, istikameti ve usulüne rikkat göstermek şartıyla.

Hayatımızın Sürecini Kaygılar Belirler

Kaygı; üzüntü ve endişe duyulan düşünce, tasa ve genellikle kötü bir şey olacaktıymış düşüncesiyle ortaya çıkan ve sebebi bilinmeyen gerginlik duygusu demektir. Bireylerin ve toplumsal kümelerin herhangi bir güçlü istek ya da güdülerinin gerçekleşmesi olasılığı karşısında duydukları tedirginlik.

Kaygı (anksiyete) sözcüğü eski yunancada “anxietas” olup; endişe, korku, merak anlamlarına gelir.

Kaygı, insan olmağımızla var olan bir şey olgudur. Aslolan kaygının iyiye güzelliğe hayra olumluya yönlendirilerek kontrol edilmesidir. Kaygının nedenleri fitri olduğu kadar sonradan kazanılan sebeplerde olmaktadır. Olumsuz anlamda kaygıya neden olan faktörler; Genetik, stres, kronik hastalıklar, uyuşturucu madde kullanımı ve çevresel etkilerdir.

Kaygılar çok çeşitli olup başlıcaları şunlardır:

- 1-Kişisel kaygılar
- 2-Ailesel kaygılar
- 3-Toplumsal kaygılar
- 4-Ekonomik kaygılar
- 5-Dini kaygılar
- 6-Ahlaki kaygılar
- 7-Küresel kaygılar

Kişisel kaygılar:

Kişisel kaygılar, kişinin varoluş nedenini ve kendisini tanımaması, dolayısıyla Allah, İnsan, Toplum ve Çevre ile ilişkilerinin ilkelerini ve sınırını bilmemesi nedeniyle, var olan toplumsal çevrenin etkisinde kalarak ben ne olacağım, bugünüm yarınım ve geleceğim nasıl olacak duygusuna kapılarak içine düştüğü hali yansıtır. Halbuki “Kim kendini tanırsa Rabbini tanır” prensibini bilse anlaşıldığı gibi mesele çözüme kavuşacaktır. O zaman da kaygılanmaya endişelenmeye gerek kalmayacaktır. Sorumluluk bilinci içinde kim olduğunun ne yapması ve ne yapmaması gerektiği konusunda üzerine düşeni yapacak ondan sonra Allaha tevekkül edecek, ona dayanacak, güvenecek ve mutlu bir hayatı ile tüm kaygılar bertaraf olacaktır.

Ailesel kaygılar

Toplumu oluşturan kişiler ve ailelerdir. Aile mefhumu yıkılınca toplum yıkılır düzen kalmaz kaos olur. Aile, toplumu ayakta tutan yapıtaşdır köşe taşıdır. Bugün tüm dünyada Kapitalizm ekonomik, Liberalizm siyasi ve yönetsel ve Hümanizm de ahlaki ve sosyopsikolojik olarak aile yapısını yerle bir etmenin çabasıdadırlar. Nihaksız birliktelikler teşvik edilmekte ana baba dan yoksun bir nesil tasar-

lanmaktadır. Ayrıca LGBT vs. gibi gayri ahlaki yapılar desteklenmektedir. Böyle kaotik ortamda yaratılış sebebi ve gayesinin farkında olan aileler, çocuklarının, nesillerinin bozulmadan iyi bir kimlik ve kişilikle yetiştirilmesi ve korunması kaygısına düşmektedir. Bu kaygı güzel ve anlamlı bir kaygıdır ve sorunun tespiti ve çözüm bulma odaklıdır. Bu kaygıyı kişiler aileler ve toplumlar taşımaktadır. Aile çökerse toplum çöker ve bir sonraki aşama anarşizmdir kaostur.

Toplumsal Kaygılar:

İnsan, doğduğu andan itibaren sosyal bir çevrenin içine girerek insanlardan müteşekkil toplumla ilişkili olarak iletişimde ve etkileşimde bulunmaktadır. Bununla birlikte hızla değişen yaşantı şekilleri ve teknolojik gelişmeler insanların birbiriyle olan ilişkilerini etkileyerek onları karmaşık bir sosyal yapının içine sokmaktadır. İnsanlar aynı anda birçok değişkeni düşünmek durumunda kalabilmektedir. Sonucu kestirelemeyen yeni durumlar, tanınmayan yabancı insanlar ve çevre, bu değişkenlerden sadece birkaçı olarak sayılabilir.

Sosyal kaygı; “Bireyin tanımadığı insanlarla karşılaştığı ya da başkalarının gözünün üzerinde olabileceği, bir ya da birden fazla toplumsal ya da bir eylemi gerçekleştirdiği durumdan belirlir ve sürekli bir korku duymasidir.

Sosyal kaygılar beş grupta toplanmıştır.

Bunlar biyolojik, kültürel, psikolojik, beceri eksikliği ve kendini sunma yaklaşımıdır. *Biyolojik yaklaşım, sosyal kaygıya biyolojik faktörlerin ve kalıtımın etkili olduğunu vurgulamaktadır. Biyolojik yaklaşıma göre kalıtım, bir insanın sosyal kaygı yaşamasında önemli bir role sahiptir. *Kültürel yaklaşıma göre kültürel faktörler sosyal kaygı üzerinde etkili olmaktadır. *Psikolojik yaklaşımlardan psikanalitik, davranışçı ve bilişsel yaklaşımlar, sosyal kaygıyı kendi kuramsal çerçeveleri içerisinde ayrı ayrı ele almış ve açıklamaya çalışmışlardır. *Beceri eksikliği yaklaşımına göre ise bireyler, sahip oldukları sosyal becerileri yeterli görmedikleri için sosyal ortamlara girmekten

Aklı selim olan, Allaha karşı sorumluluklarını yerine getiren insanların, aralarında vahdeti sağlayarak adaletin, iyiliğin, güvenliğin sağlanması için güç birliği yapmalıdır.

endişe duymakta ve kaygı yaşamaktadırlar. Beceriksizlik yetersizlik ve aşagılık kompleksi sosyal bir kaygı oluşturmaktadır. Kendini sunma yaklaşımı ise kişilerin özgüven yetersizliği nedeniyle toplum içinde iletişim sorunu yaşarlar bu sorun da sosyalleşmekle hallolur

Ekonomik Kaygılar

İktisat, ekonomi kavramından farklı olarak ölçülü ve yerli yerinde sınırları belirlenerek gerektiği kadar harcama demektir. İktisat bizim hayatımızda yerli yerinde ihtiyaç kadar yer tutar ve gerektiği kadar harcanır sonrasında Kanaat diye bir kavramın gereklerine tabi olursak ekonomik kaygı kalmaz. Rızkı verenin Allah olduğu, Rahman olan Rabbimizin yarattığı tüm canlıların rızkına kefil olduğunu bilir ve inanırsak kaygı problemi olmayacaktır. Ekonomik kaygı, sınırsız ihtiyaç, sınırlı gelir sahibi insanların problemi olup çok harcamak için çok kazanmalıyım koşturmasına girenlerin içine düştüğü duygudur. Farklı çok ve kaliteli yemem ve harcamam için çok kazanmam gerekir. Yoksa benim eşim ve çocuklarımla geleceğini nasıl kurar nasıl garanti ederim. Bu kaygılar insanoğlunu hırsa sokar, hırsta yanlış sürükler.

Dini Kaygılar

Kişilerin inandıkları din onu Rabbiyle, kendisiyle, toplumla, çevreyle ilgilenmeye onlarla muhatap olmaya sevkeder. İnancına bağlı ise inancının gerektirdiği hal üzere olmak ve çevresinin, mahallesinin, şehrinin ve toplumunun da aynı hal üzere olmasını ister. Bu düşüncesi onu inanç realite birlikteliğine yönlendirir. Eğer aradığını bulamazsa onda bu durum nasıl düzeltilir düşüncesi ve kaygısı oluşur. Eğer sahip olduğu inanç İlahi ise Müslümansa Allahın ilkeleri Peygamberin örneğiyle bir sistem hal ve ortam olmasını ister ki haklıdır. Bu düşüncenin ve halin toplumun her kesimi tarafından benimsenmesi ve uygulanması talebi olur ve bunun için çabalar. Neticeye ulaşamaz ise üzüldür endişe eder ve kaygılanır. Bu kaygı mükemmel bir toplum, adil bir yönetim, huzurlu bir yaşam talebi olup tıpkı Peygamberlerin uçuruma ve ateşe doğru koşan bir toplumu ve kişileri paçalarından tutarak oradan kurtarma çabaları, düşünceleri ve duygusudur. İnsanların yanlış

şahitmemesi için iyilerin ve iyiliklerin çoğaltılması, kötülüğün ve kötülerin azaltılması sonlandırılması fikri ve çabasıdır. Bu fikrin gerçekleştirilmesi için duyulan kaygı iyi bir kaygıdır ve güzeldir. Toplumun derdiyle dertlenmek. Yanlış bilen gören insanların diğer insanları yanlışla sapmaktan önleme gayretidir.

Ahlaki Kaygılar

Ahlaki kaygılar insanlığımızın gereği olan ve olması gereken kaygılar olup ahlaklı insan ahlaklı toplum özlemine taşıyan herkesin hissiyatıdır. Din ahlaktır. Din kişilerin hayatının tamamını kapsar. Ahlak dediğimiz şey kişinin, Yaratanın ilkeleri doğrultusunda tüm davranışlarında vasat olmak mutedil olmak ve de hem insan hem Müslüman olmaklığıyla sadece kendinin değil toplumların da vasat ümmet olmaları konusunda kaygıya düşmesini gerektirir. Ahlaklı olmak, ben merkezli bir dünya değil hep beraber biz merkezli bir dünya oluşturma kaygısını taşımaktır. Çünkü insan toplumsal bir varlıktır ve toplum olarak hareket etmek ve toplum olarak iyi olmak durumundadır. Tek olmak bir olmak biricik olmak sadece Allaha mahsustur.

Küresel Kaygılar

Dünya küçük bir köye döndü. Artık dünyada yönetimlerin ve yöneticilerin çivisi çıktı. Güçlü güçsüze her türlü zulmü yapmakta olup artık yeryüzü güvenli bir ortam olma özelliğini yitirmiştir. Aklı selim olan, Allaha karşı sorumluluklarını yerine getiren insanların, aralarında vahdeti sağlayarak adaletin, iyiliğin, güvenliğin sağlanması için güç birliği yapmalıdır. Küresel güç ve etkiler çok çeşitli, çok fazla, acımasız ve ahlaksızca olduğu için karşı koyma da aynı şekilde güçlü olmalıdır. Bunun kaygısıyla fikretmek hareket etmek ve mücadele etmek iyi davranıştır ve olmalıdır.

Kaygı nasıl giderilir ?

Öncelikle hayata nereden ve nasıl bakacağını öğrenmeli insan. Ben kimim, nereden geldim, nereye gidiyorum, hayatta olmamın, var olmamın bir anlamı olmalıdır diye düşünmelidir. Hadisi Şerifte "Men arefe nefseh, fekad arefe rabbeh" buy-

rulmaktadır. Nefsini kendini tanıyan Rabbini tanır. Bunu bilen insan kendisinin Rabbinin ve toplumun farkına varan insan demektir. Farkında olan farkındalığının gereğini yapacaktır yapmalıdır. Bunun kaygısında olan insan diğer insanların bu farkındalığı öğrenmesi ve Rabbin rızasını kazanma konusunda en güzel şekilde mücadele işine girerse kaygılanmaya zaman kalmayacak çözüm odaklı çalıştığı için huzurlu ve mutlu olacaktır.

Yûnus Emre, "İlim ilim bilmektir / İlim kendin bilmektir / Sen kendini bilmezsin / Ya nice okumaktır"; Hacı Bayrâmî Velî, "Bayram özünü bildi / Bileni anda buldu / Bulan ol kendi oldu / Sen seni bil, sen seni " diyen erenler ne güzel anlatmaktadır.

Zihnen ve bedenlen kaygının çözümü ise hareket etmektir. Çünkü fiziksel aktivite, vücutta endorfin salgılayarak ruh halini iyileştirir ve kaygıyı hafifletir. Ayrıca, egzersiz, stres hormonlarını düşürüp, daha sakin bir zihin hali yaratır. Kaygı halinde açık havada yürüyüş yapmak veya rahatlatıcı egzersizleri denemek kaygıyı yatıştırmaya yardımcı olacaktır.

Ey insan kendine gel kendini sorgula. Ben kimim nereden geldim nereye gidiyorum? Varoluş gayem nedir ? Zariyat suresi 56. Ayette Rabbimiz şöyle buyurmaktadır. " Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım." Ayrıca Mülk sûresinin 2. âyetine göre hayat ve ölüm insanların sınanması amacıyla var edilmiştir. "O, hanginizin daha güzel amel yapacağını sınamak için ölümü ve hayatı yaratandır. O, mutlak güç sahibidir, çok bağışlayandır." İnsan kuldur, bu dünya imtihan salonudur sınav ortamıdır. Soruları soran yaratandır. İmtihan hakkında bilgi ve örneklik Rasûlündedir. Ondan dolayı Peygamberi dinlemek okumak ona ittiba etmek ve onun yolunda onun yöntemiyle yürümek gerekir. Sonrasında ölüm ötesi hayatta sorgulamak Yaratanı aittir. O halde kaygılanma icraat yap. Peygamberlerin yolundan git kurtul, yol budur başka yol yoktur. Vesselam.

Hikmet Yaşamı

Tercihlerimiz mi yaşamımızı belirliyor yoksa yaşadıklarımız mı tercihlerimizi belirliyor? Ben birinci önermeden yana reyimi kullanırım. Çünkü eğer yaşadıklarımız tercihlerimizi belirliyor ise o zaman günahkâr, suçlu, zalim olanların bu tercihlerinde mazur görülmeleri gerekir.

İnsan hayatı tercihlerden oluşur. Bir başka ifadeyle insan, hayatını tercihleriyle inşa eder. Tercihlerinin toplamı aynı zamanda onun kişiliğini, dünya görüşünü, yaşam biçimini, inanç ve ahiretini de içine alır ve belirler. Bu sebeple inancımız, yaşam biçimimiz, ahlaki duruşumuz ve hatta cennet veya cehennem akıbetimiz tümüyle bu tercihlerimizin bir sonucu olacaktır.

Tercihlerimiz mi yaşamımızı belirliyor yoksa yaşadıklarımız mı tercihlerimizi belirliyor? Ben birinci önermeden yana reyimi kullanırım. Çünkü eğer yaşadıklarımız tercihlerimizi belirliyor ise o zaman günahkâr, suçlu, zalim olanların bu tercihlerinde mazur görülmeleri gerekir. Fazilet ile rezalet arasında fazla bir fark kalmaz; çünkü her ikisinin seçiminde de zorunluluk gibi bir gerekçe karşımıza çıkar. Oysa fazilet ve rezalet tümüyle kişinin ödeyeceği bedel veya kazanacağı haz esas alınarak tercih edilmiştir. İffet ile iffetsizlik arasındaki fark tam da budur: Ya bedel öder iffetli bir yaşamı ya da hazza ve faydaya odaklanır iffetsiz bir yaşamı tercih ederiz.

Mütefekkirler tarihi tecrübeleri göz önünde bulundurarak insanların seç-

tikleri yaşam tarzlarını üç temel başlıkta toplamışlar. Bunları Hikmet yaşamı, Şehvet yaşamı ve Şöhret yaşamı şeklinde isimlendirilmişlerdir.

HİKMET YAŞAMI:

Hikmet nedir?

Kelime anlamı üzerinde duran âlimler onun, 'yargıda bulunmak' anlamına gelen حکم /hüküm kelimesinden mastar olduğunu söylemişlerdir. Bunun yanında 'engellemek', 'alıkoymak', bağlamak/ gem vurmak, sağlam olmak gibi anlamları da vardır. Bu anlamlardan maksat ise insanı kötü, çirkin, habis, faydasız ve zararlı şeylere karşı korumak ve bunların insana zarar vermesine engel olmanın yanında iyiye, güzele, faydalı olana da yönlendirmektir.

Hüküm manasında ise insan ile doğru, güzel, faydalı olan şey arasındaki mesafeyi azaltıp onları birbirine yaklaştırmak, yakınlaştırmak olarak değerlendirilebilir. Bu manasıyla da hakim sıfatına ulaşmış oluruz. Hâkim; hikmet ile ihkâm bağlantısından kaynaklanan bir inceliği insana kazandırır. Bu görüş ünlü dilci Cevheri'ye aittir. Cevheri'ye göre bu yakınlaşma ilişkisi

sonuçta, "İşleri gereği gibi sağlam ve kusursuz yapan' âlim tipini bize kazandırır." Biz buna Muhakkim diyeceğiz.

Farabi benzer bir yaklaşım sergileyerek 'bilmenin' bir adım ötesine taşır Hikmet kelimesini ve onu 'manaları idrak etmek' olarak anlar. Bilindiği gibi 'İdrak' 'bilme'den daha kapsayıcı ve daha derin anlamayı gerektirir.

Ulema ve Hukema'nın "hikmet" kelimesine verdikleri anlamlar kısaca şöyledir:

"İşleri en doğru ve en uygun biçimde yapmak"

"Eşyanın hakikatinden bahseden ilim."

"Eşyada gizli ilâhî sırlar ve gayeler."

"Amelle beraber ilim."

"Faydalı ilim ve salih amel."

"İnsandaki akıl kuvvesinin istikamet üzere ve aşırılıklardan uzak olma mertebesi."

Ayrıca;

Merhum Müfessir Elmalılı Hamdi Yazır Hikmet'i: 'ilim ve onunla amel' dedikten sonra. 'Her ikisini cem edemeyene hâkim denmez' şeklinde bir not düşer.

Seyyid Şerîf el-Cürcânî'nin ise: 'Hikmet, insanın gücü ölçüsünde nesnelerin mahiyet ve hakikatlerini bilmesidir' şeklinde tarif eder.

İbn Manzûr ise: "En değerli varlıkları en üstün bilgiyle bilmek" olarak tarif yapar.

Tehânevî ise, Hikmet kelimesine felsefi bir yaklaşım kazandırır: 'Hikmet, aklı gücün i'tidalini ifade eder' ayrıca 'nefsin ve şeytanın afetlerini ve bunlardan koruyucu mânevî riyâzet yollarını bilmek' şeklindeki bir tanım daha yapar.

Ya da daha genel bir ifade ile Hikmet "sebebin sebebi" yahut "amacın amacı" olarak basitleştirilebilir.

Kur'an, Hikmet konusunda bizi bir başka alana daha yönlendiriyor. Bu alan insani ilişkileri belirleme ve sürdürme alanıdır. Burada Hikmet, bütün Müslümanların mutlaka üzerlerinde bulundurmaları gereken bir vasıf olarak dikte ediliyor.

Kur'an sıklıkla Hikmet kelimesini kullanır ve onu daha çok da kitapla birlikte zikreder. Bundan da anlıyoruz ki Hikmet kelimesi kitap yani 'bilmek' ve 'ilimle' kesin ve yoğun bir alakası vardır. Yalın olarak kullanıldığı yer ise Bakara suresindeki şu ayettir: "Kime dilerse hikmeti ona verir; şüphesiz kendisine hikmet verilene büyük bir hayır da verilmiştir. Temiz akıl sahiplerinden başkası öğüt alıp-düşünmez" bakara suresi, 269. Ayet. Ayette geçen "hayır" kelimesini Hz. Peygamber "tefekkuh" kelimesiyle şerh etmiştir. Buhari ve Müslim'de geçen konu ile ilgili hadis şöyledir: "Allah kime hayır dilerse onu dinde "fakih" kılar" bilindiği gibi "tefekkuh" kelimesi ilmî genişlik ve onunla tutarlı olabilecek ameli tutumu birlikte içeren anlam taşır.

Bir başka hadis ise hikmet kelimesini evrenselleştirir ve bir nev'i insanlığın ortak mirası manasında daha yüksek bir noktaya taşır. Müslim gayrimüslim herkesin bu idraka sahip olabileceğini ortaya koyar ve Müslümanları da bu alana yönlendirir. İbn Mace ve Tirmizi'nin rivayet ettiği hadis şöyledir: "Hikmet müminin yitiğidir, onu bulduğu yerde alır"

Kur'an, Hikmet konusunda bizi bir başka alana daha yönlendiriyor. Bu alan insani ilişkileri belirleme ve sürdürme alanıdır. Burada Hikmet, bütün Müslümanların mutlaka üzerlerinde bulundurmaları gereken bir vasıf ola-

rak dikte ediliyor. Ayet şöyledir: "Rabbinin yoluna hikmetle ve güzel öğütle davet et; onlarla en güzel bir şekilde mücadele et. Kuşkusuz senin rabbin, yolundan sapanların kim olduğunu en iyi bilendir; O, doğru yolda bulunanları da çok iyi bilir" Nahl suresi, 125. Ayet.

Hikmet bu anlam ve yapısıyla bir yaşama dönüştürülebilir mi; bir başka ifadeyle bir "Hikmet Yaşamı" inşa edilebilir mi?

Hikmet'in ne olduğunu anladysak, Hikmet yaşamının da ne olacağı hakkında bir fikrimiz oluşmuştur. Bir tanımlamaya gidersek şunu söyleyebiliriz: Hikmet Yaşamı; Hikmet'in yaşamın merkezine alındığı ve yaşamla ilgili her ne varsa Hikmet'in etrafında halelendiği hayat tarzıdır. Düşünceden söze, sözden eylemlere günlük hayatta her ne yapıyor veya yapmayı tasarlıyorsak onu Hikmet'in bir uzantısı olarak görüp öylece yerine koymaya gayret ettiğimizde Allah bizi Hikmet üzer bir yaşamı ihsas etmeye muvaffak kılar.

Hikmet düşüncenin, sözün ve eylemin mihengi, yönü, hedefi ve gayesi olmalıdır kısaca. Düşünceye dair ise niyet ve teşebbüsümüz eğer, ondan hayırlı bir tasarımı çıkar; söz ise ondan anlamlı, faydalı ve bir o kadar da etkili cümleler çıkar; bir amel ise yaptığımız ondan mutlaka hayırlı bir ürün çıkar.

Hikmet'i bozan ya da bizi Hikmetten uzaklaştıracak olan en önemli unsurlardan bir tanesi elbette duygu-

sallık halidir. Duygusalılık ilmin etki alanını daraltıp yönünü değiştirdiği gibi akletmeyi de zora sokar; ilmin ve akletmenin tesirsiz olduğu bir yerde ise doğru bir kavrayış ve Adaletle uygun bir sonuç bekleyemeyiz. Adalet üzerine inşa edilmeyen bir hayatın Allah katında bir değerinin olmayacağı tartışma dışıdır. Adalet ise, ilim ve hikmet üzere inşa edilebilir ancak.

Hikmetli bir yaşamın elbette ödenmesi gereken büyük bedelleri vardır; adalet bunların başında gelse de Ahkali bir tavır, şehvet ve şöhretten kaçınma da önemli etkenler olarak görülmelidir. Servet, iktidar ve aşiret gücünün hazzı ve aldaticılığı Hikmet Yaşamına giden yolu tıkayan şeytani iğva araçları olarak görülebilir. Parası olan kendini layüsel, iktidarda olan yenilmez ve aşiret olan ise kendini güvende düşünüp vehme kapılabilir. Böylece şeytan onların amellerini onlara güzel göstererek adaletten ve hakkaniyetten sapmaya imkân hazırlar; bu her an içine düşülecek bir ateş çukurunun kenarında olmak gibidir. Servetin, iktidarın ve insan gücünün hikmetle kullanılması ise onu ateşten uzaklaştırır, hakkaniyete ve adaletle yaklaştırır.

Ya rabbi, katından bize bir rahmet ver ve bizi işlerimizde hikmet sahibi kıl!

İnsanlığın Kaygılarının Toplamı: Gazze

İnsanlık için geçtiğimiz yüzyılda yaşanan sıkıntılar bugün ki kadar insanların gündeminde olmadı ve endişe yaratmadı. Belki de iletişim imkânları bu kadar yaygın olmadığı için yaşanan zulüm ve haksızlıklar, emperyalist ve sömürgeci tutum ve tavırlar takip edilemediği için çok fazla endişeye sebep olmamıştı.

Bugün yeryüzünün her coğrafyasında insanoğlu çeşitli kaygılarla yüz yüze geliyor. Genellikle günlük işlerle alakalı, ekonomiyle, ticaretle ve diğer beşeri işlerle alakalı kaygılar insanoğlunu adeta kuşatmış durumda. Günlük meşgalelerle ilgili endişelerden kaynaklanan bu kaygılarla yaşamaya çalışan insanlar bazen bu sıkıntıların baskısı altında ezilip kalıyorlar. Şu an yeryüzünde endişeli olmayan, gelecekle ilgili kaygı taşımayan hiçbir coğrafya bulunmuyor. Bu kaygılar ve endişeler geçtiğimiz yüzyılda da vardı fakat çok fazla dile getirilme imkânı bulunmadığı için gündeme gelemiyordu.

İnsanlık için geçtiğimiz yüzyılda yaşanan sıkıntılar bugün ki kadar insanların gündeminde olmadı ve endişe yaratmadı. Belki de iletişim imkânları bu kadar yaygın olmadığı için yaşanan

zulüm ve haksızlıklar, emperyalist ve sömürgeci tutum ve tavırlar takip edilemediği için çok fazla endişeye sebep olmamıştı. Fakat artık 21. yüzyılın ilk çeyreğinin sonuna geldiğimiz şu günlerde son iki yıldır tüm yeryüzünü tutsak eden bir zulüm ve katliam devam ediyor. Gazze’de yaşanan soykırım tüm insanlığın tepkisine rağmen sadece 20 milyonluk bir Yahudi kitlenin tüm insanlığa meydan okuduğu ve tüm insanlığı büyük bir ıstıraba ve vicdan azabına sevk ettiği bir sürece dönüştü. İçerisinde insanlığını ve vicdanını kaybetmeyen hiç kimse bu yaşananlara sessiz kalmak istemiyor. Kendisinin ve vicdanının esir alınmasına tüm dünya insanlığı haklı olarak ortak tepkiler veriyor.

Tabii bu durum Müslümanlar için de ayrıca önem taşıyor. Din kardeş-

lerinin gözlerinin önünde büyük bir soykırıma uğraması ve buna karşı tek bir adım atılamaması Müslümanları kahrediyor. Adı sözde İslam ülkesi olan ülkelerin harekete geçmek için hiçbir şey yapmaması Müslümanların vicdanlarında onulmaz yaralar açıyor. Fakat zulüm ne kadar büyük olursa olsun. Bunun da bir sonunun olduğu bilinci Müslümanların içini biraz olsun rahatlatıyor.

Kur’an ayetleri ve Peygamberimizin hadisleri de bu konularda Müslümanlar için önlerine ışık olacak birtakım ilkeler getiriyor. Tarih boyunca Müslümanlar yaşadıkları çeşitli zorlu dönemlerden bu düşüncelerle çıkmayı başardılar.

“Eğer siz (Uhud’da) bir yara aldıysanız bilin ki o topluluk da benzeri

bir yara almıştı. O günleri biz insanlar arasında döndürüp duruyoruz ki Allah gerçek müminleri ortaya çıkarsın ve uğrunda şehitleri olsun diye. Allah, zalimleri sevmez. Bir de Allah, iman edenleri günahlardan arındırmak, kâfirleri de yok etmek için böyle yapıyor". (Bakara-140-141)

Evet yeryüzündeki bu musibetler, bu zulümler elbet bir gün sona erecek. Fakat geriye kalan şey, bu zulümler ve soykırım karşısında kim nerede durdu nasıl davrandı bunu görmek olacak. Yahudi zulmü karşısında Gazze'de şehit olan binlerce insan elbette kazandı. Hiçbir sorgu sual olmadan direk ebedi cennetlerde yerlerini alacaklar. Asıl mesele bize yani geride kalan Müslümanlara ve insanlığa kalanlardır. Yani asıl mesele, geride kalanların durduğu yerin neresi olduğunun tespit edilmesidir. Müslümanlar bu zorlu süreçler karşısında iman, tevekkül ve sabırla direnç gösterirler. Kısaca Hz. İbrahim'i ateşe atan zalim Nemrut karşısında onun ateşini söndürmek için su taşıyan karınca gibi olabilmektir esas olan. Küçük karıncanın taşıdığı bir damla su elbette Hz. İbrahim'i yakmak için yakılan ateşi söndürmez fakat "Tarafım belli olsun" ifadesi insanlık tarihi boyunca bütün vicdanlı insanlara örnek olmalıdır. Yani kimin tarafındasın, Hz. İbrahim'in mi. Yoksa zalim ve insanlık düşmanı Nemrut'un tarafında mısın? Bugün bütün insanlık Müslümanlar da dâhil olmak üzere bu hayati sınavdadır. Büyük GAZZE sınavı tüm insanlık için bir turnusol kâğıdı olmuştur. Bu sınavı ya insanlık geçecek ve bütün kaygılarından kurtulacak. Ya da geçemeyip kaygıları ile birlikte yok olacaktır.

Bunun yanında Kur'an'da sıkıntılar karşısında Allah'ın insana yakın olduğu vurgulanır. Bu ayetlerde Rabbimiz, "Dikkat edin! Kalpler ancak Allah'ı anmakla huzur bulur" (Ra'd 13/28) buyurarak, iç sıkıntısının ve zihinsel dağınıklığın en temel ilacının ilahî hatırlayış olduğunu bildirir. Kaygı zamanlarında müminin hatırladığı ilk hakikat, kalbin sahibinin Allah olduğudur.

Kur'an bizlere, "Kim Allah'a tevekkül ederse O ona yeter" (Talâk 65/3) diyerek, geleceğin yükü altında insanın ezilmesini engeller, omzundan ağır yükü kaldırır; kainattaki bütün işlerin sahibinin Allah olduğunu bildirir. Mümin, bu ayetin ışığında çabasını sürdürür fakat sonucun Allah'a ait olduğunu idrak eder. Bu idrakle yaşayan Müslüman için önemli olan hakkın ve adaletin yanında durmak bütün kaygıları gideren bir rol oynar.

Peygamberimiz de, "Müminin işi ne hoştur! Başına bir sıkıntı gelse sab-

reder, bu onun için hayır olur; bir iyilik gelse şükreder, bu da onun için hayır olur" (Müslim) buyurarak, kaygıların, endişelerin, sıkıntıların mümin için hayatında bir hikmete dönüşebileceğini öğretir. Böylece mümin, yaşadığı her şeyin Allah'ın bilgisi ve izni dâhilinde olduğuna güvenerek kaygılarıyla baş etme gücü kazanır.

Kur'an-ı Kerim'in birçok ayetinde olduğu gibi bazı ayetlerde direk, açık bir destek vardır ve müminlere bazen doğrudan bir teselli olarak seslenir: "Korkmayın, üzülmeyin; eğer iman ettiyseniz üstün gelecek olan sizsiniz" (Al-i İmrân 3/139). Bu hitap, öylesine muhteşem bir sesleniştir ki, yalnızca savaş gibi zorlu dönemlere değil; Müslümanın kendi nefis mücadelesine, yalnızlık hissine, başarısızlık korkusuna ve hayattaki belirsizlikler gibi duygulara da karşı koymasına vesile olur. Mümin, değersizlik ya da güçsüzlük hissettiğinde bu ayet, ona kim olduğunu ve kimin tarafından korunduğunu hatırlatır.

Nitekim Müslümanlar büyük kriz dönemlerinden hep bu ilkelerle çıkmayı başarmışlardır. İslam coğrafyasını yakıp yıkan, Haçlı sürülerinin ve Moğol katliamlarının, istilalarının karşısında kimliklerini, kişiliklerini koruyan Müslümanlar bu büyük kriz

dönemlerinden hep büyük atılımlarla çıkmayı başarmışlardır. Bugün de bu büyük kriz dönemlerinden birisini yaşıyoruz fakat bu dönemin farkı şu ki, buradan çıkmak için yeterince Müslümanca bir tavır alabilmiş değiliz. Bu eksikliği giderdiğimiz takdirde Müslümanların yeniden izzet ve şereflerini muhafaza edecek hamleler yapacaklarına şüphe yoktur.

Sonuç olarak, Müslümanların kaygıları her zaman olmuştur. Fakat Kur'an ve Sünnet tarafından tanınan bu gerçek duygular iman, sabır ve tevekkülle insanı olumlu yönde dönüştürebilir. Mümin, kaygılarının içinde kaybolmaz; aksine ona rağmen yoluna devam eder. Çünkü bilir ki, "Allah, sabredenlerle beraberdir" (Bakara 2/153) ve bu beraberlik, kalbin en büyük tesellisidir. Ve yine bir mümin ayette de belirtildiği gibi bilir ki "Bunlar, iman edenler ve Allah'ı zikrederek gönülleri huzura kavuşanlardır. Bilesiniz ki gönüller ancak Allah'ı zikrederek huzura kavuşur. (Rad 21).

Kalplerin huzur bulması için yegâne yol, Allah'ın zikridir. Ve insanoglu yaratılışındaki bu ilahi yazılıma kulak verirse bütün sıkıntılarından kurtulacaktır. Vesselam.

Kaygılarımız

“Nec spe nec metu” – Ne ümitle ne korkuyla değil, hakikatle...

Kaygılarımız çeşit çeşit: bireysel, toplumsal, ekonomik, iklimsel, teknolojik... Listeyi ne kadar uzatsak eksik kalacaktır. Yetişmekte zorlandığımız bir dünyanın içinde, içimize çöreklenen o hafif titreşim — adı ister endişe olsun ister tase — hepimizde bir şekilde kendini duyuruyor. Birimizin kaygısı diğerinin ümidi olabiliyor. Kaygılarımız güçlü olduğunda psikolojik rahatsızlara değin yol açabiliyor. Kültür kodlarımız burada yardımımıza koşuyor ve çoğu zaman bunu, inanç dilimizin kadim bir savunma refleksiyle yumuşatıyoruz: “Hayırlısı olsun.” Bir duanın, bir kader teslimiyetinin ve bir içsel rahatlatma çabasının kısa özeti...

Fakat ben dilin içinden yürüyerek, Kur'an'ın bu duyguyu nasıl ele aldığını merak ettim. Bir kelimenin kendi zamanındaki anlam gövdesine yaklaşıncaya, işin ne kadar katmanlı olduğunu görmek gecikmiyor. Kur'an'ın Arapçası, modern Arapçadan çok daha eski bir anlam iklimine sahip; bu yüzden Türkçede tek bir kelimeyle ifade ettiğimiz kaygı duygusunun karşılığını Kur'an'da bulmak sandığımız kadar kolay değil.

Bu arayış beni iki temel kavrama götürdü: havf ve reca. Semantik bir inceleme ile, Kur'an'da bu iki kelime bir duygunun iki ucu değil, insanın varoluşsal ritmini sağlayan iki nefes gibidir — biri içe çöküşü, diğeri içe doğuşu anlatır¹.

Havf, Türkçeye çoğunlukla “korku” diye çevrilir; fakat Kur'an bağlamında bu tercüme çoğu zaman eksik kalır. Havf, bir anda bastıran panik değil; geleceğe ilişkin bir bilinmezlik, bir ihtimal, bir “ya olursa?” halidir. Yani kaygıya daha yakındır. Kur'an'da havf, kıyamet anlatılarında, hesap gününde, ahirete yönelik belirsizliklerde sıkça geçer — yani insanın öngöremediği, kontrol edemediği alanlarda.

Fakat bir detay çok dikkat çekicidir: Kur'an'da havf, olumsuz bir duygu olarak sunulmaz. Tam tersine, insanın kendisini düzeltmesine, sakinleşmesine, adaletli ve ölçülü olmasına kapı aralayan bir uyanıklık hâlidir. Kaygının sürekliliği kişiyi diri tutar; onu, hayat yolculuğunda kendine çeki düzen vermeye çağırır.

Havf'ın semantik alanı da çok geniştir. Haşyet (saygıyla karışık çekinme), rahbe (tedbirli korku), rav' (bir anda kal-

be düşen kaygı), işfâk (endişeyle karışık şefkat), feza' (ani dehşet), vecs (kalpte ürperti) ve nihayet takvâ (kendisini koruma çabası) hep havf'ın komşu kelimeleridir.

Bu kelimelere daha ayrıntılı bakacak olursak ki; Kur'an'da havf ile ilişkili pek çok kelime bulunur:

Haşyet (هَيْسَت): Saygıyla karışık çekinme.

Ru'b (رُءْب): Kalbi dehşetle dolduran korku.

Rahbe (رَهْبَة): Tedbirli, ihtiyatlı korku; kaygının sürekliliği.

Rav' (رَوَّ): Bir anda kalbe düşen kısa süreli tedirginlik.

Tama' (تَمَ): Şiddetli istek; bazen nefsi arzu, bazen güçlü ümit.

İşfâk (إِفْكَ): Endişe ile karışık şefkat ve titreme.

Feza' (فَزَا): Ani panik ve dehşet; “el-feze'u'l-ekber” (en büyük korku).

Heybet (هَيْبَة): Hem saygı hem korku uyandıran yücelik.

Vecs (وَجَس): İçte beliren ürperti ve tedirginlik.

Vecl (وَجَل): Kalbin ürpermesi, titreyişi.

Vikâye (وَيْكَايَة) → Takvâ (تَقْوَا): Kişinin kendini korkulan şeyden koruması.

Bu kelimelerin tamamı havf'ın tek boyutlu bir korku değil, çok katmanlı bir iç bilinç hâli olduğunu gösterir.

Kaygı böylece bir çöküntü değil, bilinç haline dönüşür.

Reca ise Kur'an'da sadece “umut” değildir; şartlı bir umuttur. Yani kişi üzerine düşeni yaptıktan sonra ortaya çıkan bir bekleyiş, bir hak ediş duygusudur. “Dileyen nasiplenir” gibi pasif bir ton değil; “çalalayan ummayı hak eder” gibi aktif bir yön taşır.

Reca, emel (uzun vadeli istek) ve tama' (şiddetli beklenti) kavramlarıyla ilişkilidir. Ama önemli bir ayrım vardır: Tama' bazen nefsanî bir beklentiye dönüşebilir; reca ise ancak bir çabanın ardından vücut bulur.

Kur'an'da reca sahipleri övülür; umudunu yitirenler ise genellikle ya hakikatten kopmuş ya da hesap gününü göz ardı etmiş kimselerdir.

Bu iki duygu birlikte olduğunda insanın iç ritmi dengelenir. Kaygı tek başına karanlığa, ümit tek başına gaflete dönüşebilir; Kur'an bu yüzden ikisini yan yana kullanır: “Ud'ûhu havfen ve tama'an – Ona kaygı ile ve ümit ile dua edin.” (A'râf, 7/56)

Bu araştırma bizi çok değerli bulgu-

larından birine götürür: Kur'an, insan ruhunu tek kanatlı düşünmez. Havf ve reca, ruhun iki kanadıdır.

Sadece kaygıyla yaşamak insanı karanlığa çeker; sadece umutla yaşamak ise onu kontrolsüz bir iyimserliğe savurur. Kur'an, bu iki halin birbirini tamamladığı bir iç denge önerir:

Kaygı insanı tetikte tutar, dürüstlüğü çağırır, niyetini temizlemeye iter.

Ümit insanı diriltir, sebat ettirir, kötülük karşısında umutsuzluğa düşmekten korur.

İkisi birlikte olduğunda, insanın iç dünyası hem canlı hem ayık kalır.

Bu nedenle Kur'an'daki mümin tasviri, kalbi ürperen (vecl), içi titreyen (müşfik), ama aynı zamanda rahmete güvenen kişidir. Yani hem incinmiş hem korunmuş hem sarsılmış hem sakinleşmiş...

Peygamberlerin kaygıları: Kutsalın içindeki insan hâli;

Kur'an'daki peygamber kıssaları, havf ve recanın en çarpıcı görünümünü taşıyor. Hz. Musa'nın bir insanın ölümüne sebep olduktan sonra yaşadığı ahlaki kaygı (havf), ilk vahiy karşısındaki ürperti, Firavun karşısındaki tedirginliği—bunların hepsi Kur'an'da açıkça anlatılır.

Hz. İbrahim'in melekleri misafir sandığında kalbine düşen ani tedirginlik (rav'), Hz. Yakup'un özlem ve kaygı içindeki sabrı... Bunlar peygamberlerin “korkusuz kahramanlar” değil, kaygıyı anlamlandırarak aşan insanlar olduğuna işaret eder.

Kaygı bu kıssalarda bir zayıflık değil; ilahi eğitimin bir aşamasıdır. Kaygı onları Allah'a yaklaştıran, güven duygusunu keskinleştiren bir deneyime dönüşür.

Kaygı ile ümidin dengesi — insanın ritmi

Kaygıdan tamamen arınmış bir hayat, Kur'an'a göre ne mümkün ne de sağlıklıdır. Kaygı, insanın iç alarm sistemidir; onu kötülükten uzaklaştırır, iyiliğe hazırlar. Fakat kaygı, ümidin nefesiyle dengelenmediğinde ruhu daraltır.

Bu yüzden Kur'an'ın önerdiği yol “ne tamamen havf ne tamamen reca” yoludur. Nec spe nec metu sözünün ifade ettiği gibi, insanın hakikatle ilişkisi bu iki uçtan birine yaslanarak değil, ikisinin arasında salınarak olgunlaşır.

Belki de bugün en çok buna ihtiyacımız var: Kaygımızı inkâr etmeyen, fakat umudumuzu diri tutan bir iç ritme.

Selam ve muhabbetle...

¹ Carravaiggo.

² Kaya, Sibel. “KUR'AN'DA HAVF VE RECA' KAVRAMLARINA SEMANTİK BİR YAKLAŞIM.”

Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2021.

Yaşamak debelenir içimde kıvrak ve küheylan

Vücudumuz hiç bilmediği yeni peydah olmuş kimyasalların kanserlerine gebe artık. Birilerinin çocukları hızlı kazanıp teslalarını alıyorlar, keyifliler. Biz daha robot süpürgenin taksitini öduyoruz.

Aşırılıklar çağının sıragelen kayıplarından biri de duygular olsa gerek. Artık neyin ne anlama geldiğini, neyin doğrusu yada yanlış olduğunu seçmekte bir hayli zorlanıyoruz. Hava hep puslu. Kitaba bakarsak herşey açık ve net evet. O hâlde neden bu kadar zorlanıyoruz? İçinizden şu cümleyi geçiriyorsunuz muhtemelen, görmek isteyen görür. Katılıyorum, peki ya istediğimiz hâlde göremiyorsak. Yada gördüğümüzün ne olduğundan emin olamıyorsak? İşte buna kaygı diyoruz.

Eski Türkçedeki kadgu kelimesinden türemiş olan kaygı, endişe anlamına gelir. Endişe ise Farsçada andeşa, yani düşünce anlamına gelir. Kaygı üzücü, elem verici birşey olacağını düşünme duygusudur. Kaygı mefhumu, evden çıktıktan sonra kapıyı kilitlediğine emin olamayıp hırsız gireceğini düşünmeden tut, küresel ısınma ile birlikte eriyen buzullar ilerde su kıtlığına neden olurmaya değin çok kapsamlı ve çok insani bir konu. İnsan pek çok şeye kaygı duyar. Geçmişinden, geleceğinden, çevresinden, amellerinden, ailesinden, arkadaşlarından, bilhassa kendisinden. Kaygı, yaşam belirtisidir, yani olmazsa olmazdır.

Kaygılı olmak iyi yada kötü bir durum mudur sorusunu sormayı teknik olarak doğru bulmuyorum. İnsan kaygısız olamaz. Kaygısız denilen insan, ideal kaygı eşiğinin altında seyreden kişidir. Onunda kaygıları vardır ama diğer pekçok insanın tasalandığı meseleleri gündemine almaz. Mesela yukarıda değindiğim küresel ısınma sonucu su kıtlığı olabileceği gibi meselelere yaklaşımı genellikle sabittir. Allah verir bir şekilde der geçer. Yada kapsül suyu icat ederler gibi çıkarımlarda bulunur kendince. Hiç fikir yürütmeyebilir. Olayın sonuç kısmıyla çok ilgilenmez. Kaygıları yüzünden sebepsiz göğüs ağrısı çekenler bu tiplenmeyi beğenmez

haklı olarak, hatta onlar düşünmediği için diğerleri daha çok düşünmek durumunda kalır. Peki nasıl olacak bu işler?

Teknoloji ilerliyor, insan sayısı artıyor lakin insana ihtiyaç artmıyor. Kötülük desen almış başını gitmiş, asanların kesenlerin haddi hesabı yok. Yuvamızda bile güvende hissetmiyoruz. Liyakatın adaletin adı kalmış. Gittiğimiz hekim ehil mi, ameliyatta sağlam yerimizi de alır mı, bindiğimiz uçağı kullanan pilot ne kadar mahir, düşe yazar mı?.. Bugün dünden daha az pestisit aldığımız için başımız ağrır vaziyetteyiz. Öyle ya. Vücudumuz hiç bilmediği yeni peydah olmuş kimyasalların kanserlerine gebe artık. Birilerinin çocukları hızlı kazanıp teslalarını alıyorlar, keyifliler. Biz daha robot süpürgenin taksitini öduyoruz. Gerçi bizimki temizlik gibi ulvi bir görevi yerine getiriyor, daha çevreci. Hadi biz ömrü yarıladaıkta çocuklar ne olacak? Eğitim sistemi malûm, bu uyuşturucular, haplar ortaokul seviyesine kadar yayılmış. Akran zorbalığı desen başka bir boyuta geçmiş. Çocuğumuz da yok gerçi ama. Namazları da sünnetleri mahfuz olmak kaydıyla farzından farzından kılıyor kılmasına da, kabul oluyor mu olmuyor mu meçhul. Oluyorsa da biz niye bu haldeyiz? Yapay zekaya soralım iyisini, onun daha akılsel cevapları var...

Görüldüğü üzere yukarıdaki gibi muhtelif kaygıların başı yok, sonu yok, sebebi yok. Sonradan buna niye endişelendim ki diyeceğimiz şeylere de endişe duyabiliyoruz. Olacak işe de olmayacak işe de kaygılanıyor insan. Bir kaygıyı aşmadan, çözümlemeden bir başkası başladığında da mesele kronikleşiyor. Ne yapmak lazım kısmına geldiysek yazının da sonuna gelmişiz demektir. Ben bilmiyorum bu çağın hastalıklarının tedavisini. Ha iyi gele-

cek bazı merhemler buldum kendimce. Geçmişte tasalandığım zamanları/hadiseleri getiriyorum hatırıma. Ne çok kafa yormuş, kötü sonla biten senaryolar yazmıştım. Hepsi de geçti gitti, ben iyiyim hâlâ, ayaktayım Rabbimin inayetiyle. Demek ki insan üstesinden geliyor bir şekilde. Geçti gitti derken, tüm zorlukların üstesinden gelmişim, muzaffer olmuşum manasında değil. Başımı sert vurmuşum, şişmiş, geride inmemiş. Ben yeni hâline alışmışım. Bazı düşüncelerim oksitlenmiş, kimilerini temizleyebilmişim, kimileri de kalmış öylece. Tüm sınavlarımı iyi geçmemiş ama okulu bitirmişim. Yada çok hazırlanmışım ama olmamış, nasipte yokmuş. Ha birde şu var, hiç bir imtihan yokki bana özel yaratılmış olsun. Kimi sıkıntıları Allah on kuluna nasip etmiş biri ben, kimi sıkıntıları da on milyon kuluna nasip etmiş biri de yine ben. İster yaşadığımız çağda olsun ister geçmişte ister gelecekte. Başımıza ne geliyorsa Allah'tan. Elbette kaygılarımız olacak nefes aldıkça, ama her defasında gemimizi limana geri getirebilmesini öğrenmeliyiz, onu engin denizlerde sürüklenmeye terk edemeyiz. Bazen sağlam, bazen kırık çıkık, bir şekilde dönmeli ve biz onu onarabildiğimiz kadar onarıp, sonrada olduğu gibi kabullenebilmeliyiz. Hayatın izleri yansıyacak yüzümüze, elbette bizde eskiyeceğiz. Herşeyi düzeltmeye gücümüz yok çünkü. Her zaman iyi şeyler gelecek başımıza diye bir kaide de yok. Tüm hücrelerimizi zehirleyecek, geri dönüşü olmayan bir yıkıma sebep olacak olan "neden ben?" sorusunu asla sormayacak, olanda hayır vardır deyip, cüzi irademizle elimizden gelen çabayı sarf edip, sonucu ne olursa olsun kabullenacağız. Kaygılarımız, dünyalıklarımızı aşıp ahiretimize dokunmalı. Öteki türlü mükafatı olmayan, boşa yüklenilmiş tükenmişlikler olacaktır. Allah hakkımızda hayırlı olanları nasip etsin. Hakkıyla ona kavuşmayı nasip etsin. Sevgi ve muhabbetlerimle.

Endişeye Mahal Yok!

“Sevininiz ve sizi sevindirecek şeyler ümid ediniz. Allah’a yemin ederim ki, sizler için fakirlikten korkmuyorum. Fakat ben, sizden öncekilerin önüne serildiği gibi dünyanın sizin önünüze serilmesinden, onların dünya için yarıştıkları gibi sizin de yarışa girmenizden, dünyanın onları helâk ettiği gibi sizi de helâk etmesinden korkuyorum”

Buhârî, Rikak 7; Müslim, Zühd 6. Ayrıca bk. Buhârî, Cizye 1, Meğâzî 12; Tirmizî, Kıyamet 28; İbni Mâce, Fiten 18

Sevgi duygusu hayatta birçok vesileyle yaşadığımız, derinden hissettiğimiz bir duygudur. Bu nedenle sevginin ne demek olduğunu hiç düşünmeyiz. Çünkü insan içten ve yakın ile yaşadığımız bir duyguyu tanıdığımızı ve bildiğimizi zannederiz. Halbuki sevgiyi hissetmek başka, bilmek başkadır. Sevgi hakkında bilgi sahibi olmadan yaşadığımız için, sevgiden kaynaklanan birçok sorun yaşarız.

Oysa sevgi, üzerinde düşünülmesi, bilgi edinilmesi ve kontrollü biçimde yaşanması gereken bir duygudur. Mesela Kur’an yüce Allah’ın (cc.) sevdiklerini ve sevmediklerini bize bildiren bir kitap olarak okunsa yanlış bir yaklaşım olmaz. Hatta Kur’an’ın anlaşılması için böyle bir bakış açısı gereklidir denilebilir. Mesela “Buna rağmen öyle insanlar var ki, Allah’tan başka varlıkları O’na denk tutar da, Allah’ı sever gibi onları severler. Gerçek müminlerin Allah’a olan sevgileri ise, her şeyden daha sağlam ve daha kuvvetlidir. Keşke o zulmedenler, azabı gördüklerinde anlayacakları gibi, şimdiden bütün kuvvetin Allah’a ait olduğunu ve Allah’ın, azabı gerçekten çok şiddetli bir zat olduğunu anlasalardı!”¹ bu ve benzeri ayetlerde sevginin önemi ve doğru yönetilmesi gerektiğiyle ilgili uyarılar Kur’an’da bir çok yerde karşımıza çıkar.

Sevginin, sevenler arasındaki duruma göre mutlak belirtileri vardır. Bunlardan biri saygıdır. Bir diğeri de şefkattir. Bize gerçek bir şefkatle yaklaşan biri varsa mutlaka bizi seviyordur. Şefkati görünür kılan duygu ise, şefkat gösterenin sevdiği hakkında duyduğu endişe ve kaygılardır.

Efendimizin bize olan sevgisi, kendi ifadelerinin ötesinde Kur’an’da bize bildirilir. “Andolsun size içinizden öyle bir peygamber geldi ki, gayet izzetli ve şerefli. Sıkıntıya düşmeniz ona çok

ağır gelir üstünüze titrer, müminlere gayet merhametli ve şefkatlidir.”²

Sevgi, Yusuf Aleyhisselam’ın hayatında gördüğümüz gibi, kardeşler arasında kıskançlığa sebep olabilir. Züleyha’da gördüğümüz gibi kıskançlık, entrika ve zulme zemin oluşturabilir. Topluların önemli insanlarına duyulan sevgi, haddini hududunu aşarak put üretilmesine yol açabilir. Örnekleri çoğaltabiliriz.

Bu ümmet, şahit ümmet. Geçmişte yaşayan ümmetlerin doğrularına ve yanlışlarına hem Kur’an, hem hadislerle gelen tarihi bilgilerle şahitlik ediyor. Öte yandan, ahir zaman ümmeti olarak, geçmiş ümmetlerin tamamının işlediği büyük cürümlere gündelik hayatta da şahitlik ediyor. Kimi zaman dünyada yaşayan diğer dinlerin mensuplarının, başka toplumların hatalarını gözlemliyor. Çoğu durumda da bizzat bu ümmetin içerisinde geçmiş ümmetlerin helakine sebep olan cürümler işleniyor. Biz de şahitlik ediyoruz.

Muhabbet ve sevgiyi Allah (cc.) ile Peygamber efendimize yöneltildiğimizde dosdoğru yola yönelmiş oluruz. Çünkü yoldan çıkarıcı, saptırıcı, fitne sebebi olabilen sevgiyi doğru mecra ya oturtmanın yolu budur. Yukarıdaki hadiste de Efendimiz (sav.) bize duyduğu sevgi ve merhametle kendisinden sonra yaşayacak ümmetine önemli uyarılarda bulunmuştur.

Öyleyse bize düşen, Efendimiz’in bizim dünya ve ahiretteki iyiliğimiz için beslediği endişeyi göz önünde bulundurarak yaşamaktır.

Efendimiz, bizden önceki ümmetlerin “dünya için yarıştıkları gibi sizin de yarışa girmenizden” endişe ettiğini bize açıkça bildiriyor. Çünkü önceki ümmetlerin helaki hak ettiği Kur’anda açıkça bildirilmektedir. Üstelik helaki

hak etmenin sebebi “Dünya” ile kurulan yanlış ve yoldan çıkmış bir sevgidir. Efendimiz dünya sevgisinin bizi helak etmesinden korktuğunu açıkça belirtmektedir. Bu onun bize duyduğu merhametin göstergesidir.

Bu hadiste, bizim helakimize sebep olabilecek yaklaşımın fakirlik korkusu, birbirimize karşı kıskançlık gibi duygu ve davranışlarımız olduğunu görüyoruz. Efendimiz’e güvenimiz varsa, bizim için “fakirlikten” korkmadığını dikkate almamız gerekiyor. Burada ki inceliği fark ettiğimizde dünya hayatına dair birçok kaygımızın boş ve boşuna olduğunu anlayabiliriz. Geriye “Seviniz ve sizi sevindirecek şeyler ümid ediniz.” Emrine uymak kalıyor. Çünkü birbirini seven insanlar kıskanmaz, haset etmezler. Efendimizin uyarılarından biri de şudur: “Zandan uzak durun. Zira zan, sözün en yalanıdır. Birbirinize kulak misafiri olmaya çalışmayın, birbirinizin özel hâllerini araştırmayın, birbirinizle üstünlük yarışı içine girmeyin, birbirinize haset etmeyin, birbirinize kin beslemeyin, birbirinize sırt çevirmeyin. Ey Allah’ın kulları! Kardeş olun.”³

Bizden evvelki ümmetlerin 72 fırkaya bölünmesinin nedenleri hakkında fikir sahibi olmadan, 73 fırkaya bölünecek olan, zaten bölünmüş olan Muhammed (sav.) ümmetinin başına gelecekler kaçınılmazdır ve bellidir. Bu yüzden Efendimiz (sav.)’in bizim hakkındaki endişelerini ve uyarılarını mutlaka göz önünde bulundurmak, dikkat etmek zorundayız. Son söz olarak; “İman etmedikçe cennete giremezsiniz, birbirinizi sevmedikçe de iman etmiş olmazsınız”⁴

3. Müslim, Birr, 28

4. Müslim, İman 93-94, Tirmizî, Et’ime 45, Kıyamet 56

A. CEMAL ÇİFTÇİ

KORKU İLE ÜMİT ARASINDA

Endişeler dağılmaz sadece sınanır sabaha
sınavın sonunda sessizce gülümseriz
Biliyoruz varlığımız
ezelde yoğrulur beden buluruz

kapılar aralanır karanlıkta,
sessizce köprüler kurulurken
göğün ürpertisiyle
derin uğultu dilsiz bir dua
kenarında oturur ağır bir sessizlik
Göklerin sesini düşünürüz
Bir mektup gibi satırlarında
kalbimiz, okunabilir

İçimizde bir sığınak ararken
Rüzgârın ihtimaliyle
yağmur benzeyen ıslak boşluk
zarif, ağır, kırılğan
bir diriliş hikâyesidir belki de
saklı kalan kaygıların gölgesinde
titreşir ışıklar kırılarak parlar
Zamanın aynası çatlar,

Kırık bir aynaya
kendini sevmeyi öğreten
var olmalar dersinde
anlam yoğrulur tam kıvamında
Bir tebessümle
menekşeli ümitler doğar
bir dirençle, bir dua ile
yeniden doğarız
İçimizdeki sığınaklarda

kendimize gelirsek
şüphesiz vaatler peşinden gelir